

DÉVAVÁRI ZOLTÁN
VERITAS Történetkutató Intézet és Levéltár;
Újvidéki Egyetem Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar

Aetas 38. évf. 2023. 1. szám, 148–171.
ISSN 0237-7934
DOI [10.14232/aetas.2023.1.148-171](https://doi.org/10.14232/aetas.2023.1.148-171)
www.aetas.hu

„Jugoszlávia ezer ellentétével [...] kiválóan alkalmas arra, hogy egy takaros kis általános káosz keletkezzék”

Nagy Iván emigráns magyar politikus válogatott levelei (1949)

Nagy Iván¹ hagyatékából az első forrásközlést a *Lymbus Magyarástudományi Forrásközlémények* 2020-as kiadványában² adtuk közre. Az akkori rendezőelv az volt, hogy elsősorban a magyar politikai emigráció egészével összefüggő iratokból publikáljunk válogatást. A következő évben önálló kötetben³ jelentettük meg azt a válogatott dokumentumgyűjteményt, amely, folytatva az egy évvel előbbi koncepciót, a magyar politikai emigráció egészének ismeretlen fejezeteire fókuszálása mellett igyekezett körbejárni a második világháború után újra kényszerkisebbségbe, idegen államok fennhatósága alá került magyarok politikai képviselőinek formálódását az emigrációban és az akkori tragikus közelmúlt terheinek a lecsapódását.

Tavaly az Újvidéken megjelenő *Tanulmányok/Studije/Studies* folyóiratban a hagyaték révén a délvidéki magyar emigráció szervezkedését, illetve azokat az okokat mutattuk be, amelyek végül a Jugoszláviai Magyar Nemzeti Bizottmány megalapításának a bukásához vezettek.⁴

Jelen forrásközlésünkben Nagy Iván 1949-ben keletkezett válogatott leveleit adjuk közre, amelyben elsősorban Nagy politikai gondolkodásmódjának és az emigránsok beilleszkedésével, mindennapjaikkal és közéleti tevékenységükkel összefüggő kérdések ismerhetők meg.

¹ Nagy Iván (Bács, 1904 – San Francisco, 1972. október 28.) ügyvéd, a Magyar Párttal szembenálló, a horvát ellenzékkel szövetséget kereső jobboldali kisebbségpolitikus. A *Nép* keresztény lap egyik alapítója. 1942 és 1944 között a magyar parlamentbe behívott országgyűlési képviselő, 1944. június 28-tól a Magyar Élet Pártjának elnökségi tagja. 1944. október 14-től 1945-ig részt vett a Törvényhozók Nemzeti Szövetségének a munkájában. A háború után a jugoszláv hatóságok távollétében háborús bűnösnek nyilvánították. Az összeomlást követően előbb Ausztriában, majd 1951-től az Amerikai Egyesült Államokban élt. 1948 szeptemberében támogatta a Magyar Nemzeti Bizottmány (MNB) megalakítását. A következő évben Teleki Béla gróffal és Bonczos Miklós volt belügyminiszterrel a jobboldali magyar emigránsokat tömörítő Magyar Kereszténydemokrata Unió egyik alapítója volt. 1949-től 1954-ig komoly ambíciói voltak, hogy bekerüljön az MNB Végrehajtó Bizottságába. Ebben az időszakban aktívan részt vett a magyar politikai emigráció életében, csatározásaiban. 1955-ben visszavonult a nagypolitikától, s haláláig a Kaliforniai Állami Egyetem pénzügyi osztályán dolgozott. Teljes életrajzát lásd: Dévavári: *Klikkharcok*, 13–61.

² Dévavári: *Nagy Iván*, 831–903.

³ Dévavári: *Klikkharcok*, i. m.

⁴ Dévavári: *Egy elvetélt kísérlet*, 57–97.

Nagy Iván levele Vukovich Gerőnek⁵

Rum bei Innsbruck, 1949. szeptember 8.

(Gépirat, az eredeti másolata)

Rum, 1949. szeptember 9.

Kedves Gerőm!

Már régen készülök arra, hogy Neked írjak, de ez minduntalan elmarad, részben elfoglaltságom, részben azért, mert ismét egy németországi utam esedékes, és ez alkalomra a Veled való találkozás szerepel első helyen. A passauai ünnepeken ott voltam.⁶ Erről bizonyára értesültél azóta. Azt reméltem, hogy Veled ott találkozhatom. Kerestelek a Horvát Egyesület nevét viselő intézménynél, de hiába. Így bármennyire is szerettem volna Veled találkozni, kénytelen voltam azt elhalasztani legközelebbi látogatásomra.

Sok mindent szerettem volna Veled megbeszélni és Téged egy-némely dologról, amelyek érdekelnek, tájékoztatni.

Párizsban megalakult a Vajdasági Szerbek Egyesülete: Club Vojvodina. Dr. Jocić Eugen,⁷ akit Te ismersz, a főmácher. Az utóbbi időben egy francia nyelvű, érdekes könyvet adtak ki. Címe: „A Dunai Föderáció”, amelyben a szerbiaiakat leszidja a sárga földig. Jugoszlávia politikai, nemzeti és gazdasági abszurditását bizonyítja fényesen, s ezt én sem tudnám jobban megtenni, azt állítván, hogy a délvidéki szerbek nem is kívánhatják Jugoszláviát, ellenben a Dunai Föderációban egy önálló egységként akarják szerepeltetni a Vajdaságot. Szerinte a Dunai Föderáció a következő egységekből állna: Csehország, Ausztria, Szlovénia, Horvátország, Bosznia és Hercegovina, Vajdaság, Magyarország – Erdéllyel és Szlovákia. Én beszéltem vele többször. Megoldásként ajánlottam a föderációt hasonló területtel, azzal az eltéréssel, hogy Bosznia Horvátországhoz, a Vajdaság a magyar egységhez tartozna, de ezen belül ugyanolyan széleskörű autonómiát kell, hogy kapjon, mint Erdély. Boszniára vonatkozólag is valamilyen autonómia kívánatos.

⁵ Vukovich Gerő (Csonoplya, 1894 – München, 1956. szeptember 23.) ügyvéd, bunyevác politikus. Budapesten szerzett jogi oklevelet, 1921-ben Zomborban nyitott ügyvédi irodát. A Bunyevác-Sokác Pártban kezdett el politizálni, amely később beolvadt a Stjepan Radić vezetése alatt álló Horvát Parasztpártba. Az 1930-as évektől anyagilag támogatta a Zágrábi Magyar Egyetemi Hallgatók Kultúregyesületét. 1942. február 9-től behívott délvidéki magyar országgyűlési képviselő volt. 1944 novemberében követte a Törvényhozók Nemzeti Szövetségét Sopronba, majd onnan 1945 tavaszán Bajorországba távozott. A háború után a nyugati szövetségesek nem adták ki sem Magyarországnak, sem Jugoszláviának.

⁶ Az apatini svábok prominens vezetői 1948. március 22-én Münchenben kezdték meg szervezni a település létrejöttének kétszázadik évfordulójára emlékező ünnepséget. Ekkor több emlékkiadvány kiadásáról is döntés született. Az előkészületi munkák után végül 1949. augusztus 6-án és 7-én Passauban rendezték meg az Apatini emléknapokat. Bővebben lásd még: Nagy Iván levele Falcione Árpádhoz az európai, magyarországi és jugoszláviai kérdésekről. 1949. szeptember 15. Közli: Dévavári: *Nagy Iván*, 886–901.

⁷ Jocić, Eugen (Nagybecskerek, ? – Párizs, 1969) vajdasági szerb autonomista, majd függetlenségpárti politikus, a Vajdasági Mozgalom egyik vezetője. A második világháború utolsó szakaszában a berendezkedő új államhatalom titkosszolgálatára – az OZNA – 1944 decemberében letartóztatta, és 1945. június 25-én a Népbíróság négy év szigorított, munkatáborban letöltendő büntetést szabott ki rá. Jocić kalandos körülmények között már 1945. szeptember 30-án megszökött, előbb Pomázra menekült, majd Párizsban telepedett le. 1948-ban Párizsban megkezdte mozgalma újjászervezését. 1958-ban az ún. Salzburgi nyilatkozat egyik aláírója volt, amely a Vajdaságot horvátországi, romániai és magyarországi területekkel kibővítve a Közép-Európai Föderáció és a leendő Európai Unió föderális tagállamaként határozta meg.

Rövidesen a magyar emigrációs politikában lényeges lépések várhatóak, s éppen ezzel kapcsolatban szerettem volna Veled sajátmagam miheztartása végett beszélni. Tisztázni szerettem volna egyest s más, többek között a következőket. Te magyar törvényhozónak tekinted magad? Vagy pedig más megoldások érdekében kívánsz működni és mint jugoszláv vagy horvát emigráns politikus szerepelni? Leegyszerűsítve a dolgot, Neked döntened kell, hogy azért akarsz-e dolgozni, hogy a Délvidék az új rendezés után Magyarországhoz tartozzék, vagy sem. Engem a többi része nem érdekel. Ezt azért tartom szükségesnek ilyen formában is leszögezni, mert míg a müncheni horvátok kiadásaiban – amennyiben gyér nyomtatványaitak annak lehet nevezni – Bácska Budanovićostul,⁸ Szabadkástul, mindeztől horvátnak számít.[!] Ugyanakkor az utóbbi időben Jelićel⁹ folytatott személyes megbeszélésem,¹⁰ a tőle kapott levelek mind ebben a kérdésben tiszta vizet öntenek a pohárba: a Duna–Dráva határ és a két muraközi járás. Én tudom, hogy az emigráció, a sok gond és kilátástalan jelen mindenkinek az idegeire hat. Téged azonban reális és józan embernek ismertelek mindig, és nem hiszem, hogy mostanában minden reális ok nélkül fantasztá híresztelésekre vagy más szempontok miatt olyan álláspontot foglalnál el, amelynek következményeként útjaink esetleg elválhatnának.

Én úgy remélem, hogy még e hó folyamán valamely szombat vagy vasárnap fel foglak keresni. Előre fogom jelezni, és akkor veled és Trischlerrel¹¹ igyekszem majd egy hosszabb purparlét folytatni.

Érdekes híreink vannak Jugoszláviából. Makacsul tartja magát az a hiedelem, hogy Tito személyének a kikapcsolásával egyidejűleg az ország olyan belső zavarba süllyed, amely egyet jelent annak végső szétesésével. Mi fog pontosan bekövetkezni, azt nehéz megmondani előre, de a sok törekvés vagy kombinációk bármelyike is valósul meg, mindegyik ismé-

⁸ Budanović, Lajčo (Bajmok, 1873. március 27. – Szabadka, 1958. március 16.) horvát katolikus főpap. 1897-ben szentelték pappá, 1923. február 10-én a Bácskai Apostoli Adminisztrátúra élére nevezték ki. A két világháború között a szabadkai horvátok és bunyevácok egyik szellemi vezetője volt, számos horvát intézményt alapított. 1941-ben a magyar hatóságok internálták, 1943-ban térhetett vissza Szabadkára. 1946-tól haláláig újra Bácska apostoli adminisztrátora volt.

⁹ Jelić, Branimir Branko (Donji Dolac, Horvátország, 1905. február 28. – Berlin, 1972. május 31.) horvát politikus. Orvosi tanulmányait Zágrábban folytatta. 1926-ban belépett a Horvát Jogpártba. 1928-ban a Horvát Honvédő félkatonai alakulat alapítója volt. 1928-ban elhagyta a Szerb–Horvát–Szlovén Királyságot, s csatlakozott a Horvátország függetlenségét hirdető usztasa mozgalomhoz. A két világháború között a nyugati horvát emigráció egyik fő szervezője. 1939-ben az amerikai hatóságok ötvenhat napra internálták. 1939 októberében, Európába való visszatérésekor a brit titkosszolgálat Gibraltárban tartóztatta és Man szigetére internálta. 1949-ben Münchenbe költözött, a következő évben megalakította a Horvát Népi Bizottságot, majd 1962-ben a Horvát Nemzeti Tanács egyik alapítója volt New Yorkban. A jugoszláv titkosszolgálatok háromszor is merényletet kíséreltek meg ellene. Először még 1940-ben a királyi Jugoszlávia szolgálatai akarták elrabolni és Szlovénia felett a repülőből kidobni. 1970-ben az államszocialista Jugoszlávia titkosszolgálata, az SDB, először Berlinben, a következő évben Düsseldorfban hajtott végre ellene sikertelen bombatámadást. Bár a támadásokat túlélte, a második robbanás szövődményeiben 1972-ben elhunyt.

¹⁰ Bővebben lásd: Magyar–szerb titkos tárgyalások a Délvidék jövőjéről. 1950. szeptember 12. Közli: Dévavári: *Klikkharcom*, 105–115.

¹¹ Trischler, Josef (Boróc, 1903. március 20. – ?, 1975. december 18.) német kisebbségpolitikus, a jugoszláv parlament tagja, a Német Gazdaszövetség egyik vezetője. 1942 és 1944 között a magyar parlament felsőházának a tagja. 1944 augusztusában a bácskai németekből megszervezte a Heimat-Schutz fegyveres alakulatokat. A háború után a Bundestag képviselője, a kitelepített dunai svábok egyik vezetője volt.

telten létalapjaiban fogja veszélyeztetni az országot. Igyekszem röviden a különböző téziseket visszaadni.

Ha igaz az, hogy Tito Moszkva számára nem megbízható, sőt áruló, akkor a kommunista törekvés arra fog menni: minél kevesebb belső megrázkódtatással, minél kevesebb külpolitikai komplikációval Titót és klikkjét kikapcsolni. A Nyugatnak viszont minden érdeke abban van, hogy a keleti blokkban minél több szakadék, belső széthúzás, ellentét, sőt ha lehet, belső harc, lázadás legyen. Ők tehát Jugoszláviában szeretnék egy kis görögországi helyzetet¹² teremteni. Úgy látszik, ott már kifogyott az önzetlen hazafi, s Jugoszlávia ezer ellentétével, horvát, szerb és más nacionalizmusokkal megterhelve kiválóan alkalmas arra, hogy egy takaros kis általános káosz keletkezzék, amely azután esetleg átragadhatna keletre. Ezzel szemben mit csinál Tito és vérszomjas bandája? Gyéren felel a moszkvai vádakra, annál több gubát kér a nyugatiaktól – ha aztán igaznak vesszük az olasz sajtó jelentéseit –, s miközben teljes haderejét Szlovéniába és Macedóniába összpontosította. Erődítéseket is csak az ország nyugati részében, nyugatról és észak-nyugatról jövő támadás ellen épít. Angol–amerikai biztatásra sem akarta testvéri viszályát Oroszországgal az UNO elé vinni. Mindebből az következik, hogy Titónak a barátkozása a Nyugattal olyan, mint Dragišának¹³ volt: míg egyet tett, s Nyugat felé „orientálódott”, addig a hadsereg felelős tényezői mindent megtettek, hogy az Olaszországból jövő orosz [!] támadást elhárítsák. Lehet azonban – és ebben sok a fantázia –, hogy az összes olasz panaszok, amelyek az utóbbi időben Tito katonai készülődései, barátságatlan magatartása és az olasz kisebbség üldözése miatt napvilágot lát a sajtóban, mind csak merő kitalálás és egyedül arra jó, hogy erkölcsi és jogi alapként szolgáljon egy olasz katonai akciónak Isztriában az olasz polgárok életének és vagyonának a biztosítására. Jocić szerint Titót beugratják, pácban hagyják, ő Boszniába és Nyugat felé vonul vissza egészen Brioni-i kéjlakásáig. Viszont ugyenezgy [!] időben a nyugatiak mindenkit támogatni fognak, aki e területen bármilyen ok miatt harcolni akar. Ő szerinte tehát még ez évben felelevenedik a Križar¹⁴ és a csetnik mozgolódás. Bárhogy is állnak a

¹² Görögországban 1946 és 1949 között polgárháború zajlott a görög kommunisták fegyveres ereje (Görög Demokratikus Hadsereg) és a royalista kormányerők között. Az összecsapásokban a kormány mellett az Egyesült Királyság is beavatkozott. A kormánypárti győzelemmel végződött polgárháború a mai napig a mély politikai polarizáció örökségét hagyta maga után a görög társadalomban.

¹³ Cvetković, Dragiša (Niš, 1893. január 15. – Párizs, 1969. február 18.) szerb politikus, Jugoszlávia miniszterelnöke. Az első világháborúban a szerb hadseregben szolgált, jogi tanulmányait 1934-ben Szabadkán fejezte be. 1928-ban vallásügyi miniszter volt, a diktatúra bevezetése után rövid időre letartóztatták. 1935-ben Niš polgármestere volt, ezt követően 1935 és 1939 között szociális és egészségügyi miniszteri, majd igazságügyminiszter-helyettesi funkciót töltötte be. 1939. február 5. és 1941. március 27. között jugoszláv miniszterelnök. 1939-ben kiegyezett a horvát ellenzék vezetőjével, Vlatko Mačekkel, aminek köszönhetően létrejött a valós autonómiával bíró horvát bánóság. 1941. március 25-én Bécsben a Koronatanács utasítására Aleksandar Cincar-Marković külügyminiszterrel együtt aláírta Jugoszlávia csatlakozását a háromhatalmi egyezményhez. A két nappal később bekövetkezett katonai puccs során rövid időre letartóztatták. Az ország szétesését követően a német hatóságok két és fél hónapra a banjicai koncentrációs táborba internálták. 1944 szeptemberében előbb Rómába, majd Párizsba emigrált. A háborút követően a kommunista hatóságok 1945. szeptember 15-én népellenességgé és háborús bűnössé nyilvánították. Rehabilitációjára 2009. szeptember 25-én került sor.

¹⁴ Križari, magyarul Keresztes Lovagok. A(z) (usztasa) Független Horvát Állam (NDH) katonai vere-sege után Horvátországban és Bosznia-Hercegovina területén működő mintegy 2500–3000 fős gerillacsoport neve, amely 1945 és 1950 között fegyveres ellenállást fejtett ki a jugoszláv kommunista hatalommal szemben. A Keresztesek egyik vezetője Vjekoslav (Maks) Luburić, az NDH fegy-

dolgok, biztos az, hogy ezek az ellentmondó és sűrűn váltakozó híresztelések bizonyára valami célt szolgálnak. Valaminek az elkendőzésére, aminek az előkészülete folyamatban van, alkalmas. Nekünk kell kihámozni, hogy mi az a valami. Az oroszok Magyarországon nagy felvonulást csinálnak. Nehéztankokkal, Sztálin orgonákkal, helyenként egész falvakat kiürítettek. Mindennek nagy cécó lesz a vége. Jó volna olyan helyen tartózkodni, ahol nem kell félni a bolsevik sem előre töréstől, sem a légiriadótól.

Hogy élsz, mit csinálsz, hogy van Anci? Mi megvagyunk. Még mindig állásban vagyunk. Havi jövedelmem 1000 shilling. Ebből szerényen ugyan, de meg lehet élni.

Purszi¹⁵ egy hosszú levélben számolt be Argentínáról: nem tanácsolja senkinek, hogy Dél-Amerikába menjen. Ha muszáj Európát elhagyni, szerinte Ausztráliába, Kanadába vagy az USA-ba menjünk. Dr. Schultész¹⁶ a napokban utazott Ausztráliába. Egy bizonytalan tartalmú „tanulmányútra”. Megígérte, hogy írni fog. Dr. Wagner Péter¹⁷ a következő transzporttal utazik. Nem megy az USA-ba, mert bátyja, Wagner Jacky¹⁸ azt tanácsolja neki, hogy ne jöjjön. Ő már hónapok óta munkanélküli, ellenben gimnazista fiát sikerült pékinasnak beadnia. Szerencse dolga. Vannak olyanok, akiknek Amerikában is sikerül elhelyezkedniük, azonban nagy a munkatempó. Kanada vagy Ausztrália jobban megfelelne: öregesen, tempósan dolgoznak. Nekünk mindegy: vagyont nem akarunk gyűjteni. Én még nem döntöttem, hogy merre induljak, de biztos az, hogy ezzel a gondolattal is komolyan kell foglalkozni, nehogy elkéssük.

veres erőinek egykori tábornoka volt. Harcmódoruk megegyezett a jugoszláv partizánok 1941-es gerillahadviselésével. Az összecsapásokban a Keresztesek a jugoszláv karhatalmi erők mintegy 2000 tagját ölték meg, egyes területeken pedig jelentős lakossági támogatást is maguk mögött tudtak. 1947-ben az ún. Gvardijan hadműveletben a jugoszláv karhatalmi és titkosszolgálati erők a mozgalom több tagját is likvidálták. A Keresztesek többsége az ötvenes évek első felében emigrált vagy megadta magát.

¹⁵ Purszi, vagy Purszy Falcione Árpád beceneve. Falcione Árpád (Zombor, 1908. szeptember 26. – Buenos Aires, 1977. szeptember 4.) közgazdász, délvidéki magyar politikus. Gimnáziumi tanulmányait szülővárosában végezte. Édesapja, id. Falcione Árpád (1875–1935) 1910 és 1918 között magyar országgyűlési képviselő, 1922-ben a Jugoszláviában működő Magyar Párt egyik alapítója volt. Tanulmányait a budapesti József Nádor Műegyetem gazdasági karán végezte, ott is doktorált. Két év múlva a jogi doktorátust is megszerezte. Édesapja halála után, 1935-ben átvette a bajsai családi birtok vezetését. 1941-ben Nagy Iván elnöksége alatt a Délvidéki Földbirtokrendezési Tanács tagja, 1942 és 1944 között a Délvidékről behívott magyar országgyűlési képviselő. 1944. augusztus 29-től a nyilas hatalomátvételig, 1944 októberéig Bács-Bodrog vármegye főispánja volt. A második világháború után a család földbirtokát a jugoszláv hatóságok államosították, a leszámolás a családját sem kerülte ekkor el: közeli rokonát, Falcione Sándort, Zombor egyik legnagyobb mecénását 1944 végén Stojan Popov (becenevén: Bugar) elevenen megnyúzta. Falcione Árpád előbb Ausztriában, majd egy rövid ideig Franciaországban élt, végül 1949 nyarán Argentínában telepedett le. Az emigrációban a Magyar Nemzeti Bizottmány tagja, Nagy Iván közeli barátja és bizalmasa volt.

¹⁶ Sultész Ferenc (Újvidék, 1909. szeptember 12. – Ausztrália ?) újvidéki ügyvéd, tésztagyáros, Nagy Iván baráti és bizalmi körének a tagja. 1941 augusztusától Újvidék város főügyésze, a Nagy Iván elnöksége alatt álló Újvidéki Ügyvédi Kamara választmányi tagja. A második világháború után előbb Salzburgban, majd Ausztráliában élt.

¹⁷ Wagner Péter (? – Ausztrália ?) ügyvéd, a visszacsatolás után a XXIII. újvidéki ügyvédi kamara választmányának a tagja, újvidéki közjegyző. A háború után Ausztráliában telepedett le.

¹⁸ Wagner Károly (? – Ausztrália ?) ügyvéd, 1940-ben a Jugoszláviai Magyar Közművelődési Szövetség tagja, 1942 és 1944 között Újvidék jegyzője. A háború után Ausztráliában telepedett le.

Gyermekeim megvannak, egészségesek. A két nagyobbik IRO¹⁹ táborban két hétig nyaralt a hegyek között. Mausi²⁰ most az őszi és a téli ruháik elkészítésével van elfoglalva. Ezen a téren könnyebb mostan, mint azelőtt, mert van anyag bőven, csak meg kell csinálni. Öregből az újat. Különbözik ő már egész szabó lett. Az én ruháimat is ő szokta adjustálni: kifordítani, varrni, stb.

Nem tudom, hogy értesültél-e róla: Lengyel Feri, aki Pesten maradt a háború után, megunta a dicsőséget, s ez év tavaszán a mi nyomdokainkon indult. Most itt van I-ban és velünk egy házban lakik. Ismerőseinkről, barátainkról és azok sorsáról sok érdekeset mesélt.

Válaszod mielőbb várva, Ancinak kezeit csókolva és Mausi üdvözlését tolmácsolva a régi barátsággal ölel:

Iván.

Nagy Iván levele Blazsek Józsefnek²¹

Rum bei Innsbruck, 1949. szeptember 9.

(Gépirat, az eredeti másolata)

Rum, 1949. szeptember 9.

Kedves Jóskám!

Ez egyszer jó pontot akarok Nálad szerezni, és igyekszem hosszabb levélben beszámolni egyről-másról. Köztünk lévő vitának főtémája az, hogy szerinted az összecsapás még évekig elhúzódik. Énszerintem ez nem valószínű. Ellenkezőleg, az események most már gyorsabb tempóban fognak fejlődni. Biztosat senki sem mondhat, de ha az ember a nyugati komoly lapok hangját figyelemmel kíséri és a nemzetközi eseményeket az ő szempontjukból mérleget, akkor amerikai szemmel nézve a dolog kb. így fest: atombombánk elég van, félő, hogy ha jelenlegi helyzet sokáig megmarad, a bomba lekési történelmi szerepét. Mi nem tudhatjuk, hogy mijök lehet idővel majd az oroszoknak is. Miután az oroszokkal tárgyalni nem érdemes, mert az eddigi tapasztalatok alapján velük semmiben sem lehet megegyezni, ők egyetlenegy egyezményt sem tartanak be, nem marad más hátra, mint a jelenlegi állapotnak véget vetni. Ez pedig csak úgy lehetséges, hogy az oroszok számára a könnyű babérok lehetőségének vége szakadjon. Fel kell fegyverezni Nyugat-Európát, amely nemzetek adni fogják a szükséges megszálló erőket. Tehát megállás nincsen. Most következik Európa felszerelése. Némelyek szerint már nagyban folyik, és utána Amerika a demokrácia, az emberség, az UNO charta²² és még sok minden nevében bizonyos kívánásokkal és követelésekkel fog fellépni Oroszország felé. A nyomatékot az atombombák fogják adni. A tisztoga-

¹⁹ IRO az International Refugee Organisation, az ENSZ irányításával működő nemzetközi menekültügyi szervezet angol mozaikszava.

²⁰ Nagy Iván felesége. Teljes neve nem ismert, minden iratban Mausiként szerepel.

²¹ Blazsek József (?-?) vélhetően Blazsek Ferenc közeli hozzátartozója, fia vagy testvére, újvidéki kereskedő. A háború után az Amerikai Egyesült Államokban telepedett le, ahol a Joe's Magyar Import üzletet vezette Passaic (New Jersey) városában a Market Street 148 sz. alatt. Blazsek Ferenc (Hódság, 1900. július 30. – Budapest, 1945. január ?) délvidéki magyar újságíró, politikus. Budapesti műegyetemi tanulmányait félbehagyva az újvidéki *Reggeli Újság* kötelékébe lépett. Íróként a *Bácsmegyei Napló*ban is publikált. 1934-ben és 1935-ben a *Kalangya* szerkesztője, 1941 és 1944 között annak kiadója volt. 1941-től a Délvidéki Magyar Közművelődési Szövetség főtítkára, az Igazoló Bizottság tagja, Nagy Iván közeli munkatársa. Budapest ostroma során vesztette életét.

²² Az Egyesült Nemzetek Szervezetének Alapokmánya.

tó, megszálló hadseregek is készen lesznek. Így olvassák ezt az amerikai jenkik ezer és ezer változatban.

Franciák, a maguk részéről, ha a kommunizmus és Oroszország nem törekedne arra, hogy tovább hódítsanak, és nem veszélyeztetné további útján magát Franciaországot is, legjobban szeretnék a jelenlegi állapotot fenntartani, mert tekintve a francia és a német nemzet lehetőségeit, a franciák számára a jelen helyzet óriási előnyöket jelent magában. Azonban ma mindenki előtt nyilvánvaló, hogy az oroszokat sem a német, sem a francia nemzet különleges kívánságai és elvárásai nem befolyásolják, és ha az oroszok egyszer megindulnak, nem fognak a francia határcölöpök előtt tisztelegve megállni, hanem mindig tovább mennének, amíg valahol véres fejvel vissza nem verik őket. Ezért, akarva, nem akarva, kénytelenek lesznek a helyzetet úgy venni, ahogyan az van, kénytelenek számolni az orosz–amerikai háború lehetőségével, amelyben őket, még saját akaraton kívül is, bele fogják vonni az oroszok azáltal, hogy fel akarják „szabadítani” őket, az amerikaiak pedig azáltal, hogy segítenek nekik ettől a „szabadságtól” megóvni őket. Az oroszok t. i. támadni fognak. Nem hogy megvárnák, hogy Amerika átnyújtja nekik a Wunschzettit.²³ A kínai hódítás, bár emberanyagban sokat jelent, gazdasági potenciál szempontjából eltörpül amellett, ami egy nyugat-európai terjeszkedés számukra jelentene. Ez volna a zsíros falat! Ezt tudják a franciák, ezt tudják az angolok, és ezt tudják az oroszok is. Emiatt vagyunk tanúi annak, hogy a lét és a nemlét kérdése mellett a francia–német ellentétek mindinkább háttérbe szorulnak. Ez logikus is, mert hisz az oroszokkal szemben harcolni kell, és azok lőni fognak. Viszont a franciák kezdik belátni, hogy ha a németeket keletről nyugatra költöztetik, a német nyomás még nagyobb lesz nyugaton, mint eddig. Tehát nemcsak a most bekövetkezett események miatt szükséges a velük való együttműködés, de a jövőben levegőhöz kell juttatni őket kelet felé, mert akkor nem lesz olyan nagy a nyomásuk a Nyugatra.

Az angolok álláspontját az öreg Churchill képviseli. „Nem várhatunk 52-ig, mert ez esetben az oroszoknak is meglesz az atombombájuk.” Ez világos beszéd és mindent megmagyaráz.

De Te azt fogod mondani, kedves Jóskám, hogy ez mind teória. Nem lesz ebből egyelőre semmi. Én nem azt mondtam, hogy okvetlenül és biztosan a legközelebbi napokban ki fog törni a balhé, de az biztos, hogy évekre el nem lehet odázni. Híreink szerint az oroszok felvonulása Magyarországon teljes ütemben folyik. Örökény környékét kiürítették, de a Dunántúlra is orosz csapatok érkeztek nehéztűzérséggel, nehéztankokkal. A pesti rádió 24 órában nyolc órán át beszél a jugoszlávoknak. Képzeld, miről? De ugyanezt teszik a románok, a bolgárok és a többiek.

Minden jel arra vall, hogy Jugoszlávia dögrováson van. Nem állítom én azt, hogy ezzel kapcsolatban máris kitör a nagy cécó, nem. A nyugatiak szerintem a görögországi helyzetet akarják északabbra tolni, miután Görögországban kifogytak az önkéntesek. Jugoszláviában pedig elég akad. Tito is fog védekezni, ha ideje lesz, valahol a hegyekben. A különböző nemzeti alakulatok is beleszólnak majd, a Nyugat pedig mindenkit támogatni fog, erősen biztatván őket abban a reményben, hogy ez majd aztán átterjed a többi keleti országokra is. Az oroszok azért késlekednek annyira Tito likvidálásával, mert azt–ezt szeretnék békésen elintézni. Megvallom: a jugoszláv kérdése sem ilyen egyszerű, mert ha Tito tényleg félti a bőrért, miért nem viszi az ügyet az UNO²⁴ elé? Vagy ha tényleg Oroszország ellen készül, miért vonta össze egész haderejét Szlovéniában és Macedóniában? Csak nem várja Olaszországból és Macedóniából az orosz támadást. T. i.: az olasz lapok arról számolnak be, hogy

²³ A német *Wunschzettel* magyar jelentése: kívánságlista.

²⁴ ENSZ.

mennyire üldözi Tito az olaszokat Isztriában, és mennyit szenvednek azok.²⁵ Sőt, az olasz kormány értesítette a nyugati kormányokat, hogy Titót be fogja vádolni azzal, hogy magatartásával veszélyezteti a békét. Ebből kifolyólag nyilvánvaló, hogy vagy hazugság az orosz–jugoszláv feszültség, vagy hazugság a jugo csapatösszevonás és erődépítésekről szóló jelentés Isztriában. Azt még el lehetne képzelni, hogy ha Tito nem is, de a háta mögött állók, a fontos katonai tényezők egy követ fújnak az oroszokkal, és azért úgy csinálják, mint annak idején 41-ben. Dragiša utazik Berlinbe a paktumot aláírni, Újvidéken pedig ugyanakkor a hidat aláaknázzák. De lehet, hogy az olasz jelentések azért láttak napvilágot, hogy a dögrováson lévő Jugoszláviából az olasz polgárok életének és vagyonának biztosítására a volt olasz területeket újból megszállhassák anélkül, hogy valami nemzetközi jogtételt vagy UNO előírást megsértenének. Az olaszok, akiknek jó orruk vanon, valószínűleg többet tudnak, mint mi. Az ő eljárásukból pedig arra lehet következtetni, hogy Titóék sokáig fogják rázni a rongyot, és hogy utána Jugoszlávia is alkotóelemeire bomlik szét. Számunkra nem volna kedvező, ha a jugo hadsereg Tito mellett küzdene Oroszország ellen, és ha ezen akció folyamán Rákosiék a Délvidéket ismét „felszabadítanák”.

Falcione ismét írt. Ez alkalommal egy hosszú levelet Argentínából.²⁶ Nagy a krízis, azt tanácsolja, hogy az emberek ne jöjjenek oda. A levél most van leírás alatt. A legközelebb el fogom Neked küldeni.

Anélkül, hogy gazdasági ügyeid mikénti irányításába bele kívánnék szólni, azt a tanácsot adhatom, hogy mégis jó volna hirdetés adni barakkod kiadása tárgyában, mert kötve hiszem, hogy Neked arra 3 évig szükséged volna. Remélem, írtál Medgyesinek,²⁷ én is Párizsból küldök lapot a címére, amelyben azt tanácsolom neki, hogy igyekezzék velem ne találkozni. Hallom, hogy Nagy Győző²⁸ fia, Laci is az anyjával Braziliába készül, São Paulótól nem messzire. Nem volna rossz, ha bejelentené ő is látogatását Medgyesinek. Miért volt lecsukva a Húgod? Azt írod, hogy valami levél miatt. És most hol él? Tudsz-e valamit hazulról? Nekem is volna dolgom Salzburgban, azonban annyira el vagyok foglalva, és a pénzmagban sincs nagy bőség, úgyhogy egyelőre elhalasztottam. Légy szíves, add át Wágneroknak üdvözetemet. Hölgyeknek kézcsofom, Téged pedig igaz barátsággal ölel:

Iván

²⁵ A második világháború után az 1947-es párizsi békeszerződés értelmében Isztria, a Kvarner-öböl és Dalmácia (Zára és környéke) addigi olasz fennhatóság alatt álló területei Jugoszláviához kerültek. A békeszerződés megkötése után az olasz adatok szerint 1954-ig 250–300 000, a délszláv adatok szerint 180 000 olasz volt kénytelen elhagyni a térséget. Napjainkban az akkori történések az „isztriai egzodus” (olaszul: *L'esodo istriano*, horvátul: *istarski egzodus*) néven ismeretesek.

²⁶ Lásd: Falcione Árpád levele Nagy Ivánhoz argentinai tapasztalatairól. Buenos Aires, 1949. augusztus 28. Közli: Dévavári: *Nagy Iván*, 880–886.

²⁷ Nem sikerült a személyt azonosítani.

²⁸ Nagy Győző (Újvidék, ? – 1945/46?) villamosmérnök, újvidéki bankár és gyáros. A két világháború között több épületet épített az újvidéki magyarságnak, többek között az Újvidéki Művelődéséi Központot. A visszacsatolás után a helyi Katolikus Kör elnöke volt. A háború utolsó napjaiban Budapestben tartózkodott. A jugoszláv kommunista hatóságok elrabolták, majd kivégezték.

Nagy Iván levele Borbély István páterhez²⁹

Rum bei Innsbruck, 1949. október 29.
(Gépirat, az eredeti másolata)

Rum, 1949. október 29.
Főtisztelendő Atyám!

Stomfai János³⁰ barátomról értesültem, hogy Gráf államtitkárnak³¹ Barankovics³² és a magyar politikával kapcsolatos kijelentései bizonyos körökben élénk visszhangra találtak. Miután én személyesen részt vettem az Innsbruckban tartott politikai gyűléseken, amennyiben azokon valamely jelentősebb osztrák vezető személyiség fellépett, közvetlen tudomásom ezen kijelentés tartalmáról.

Innsbruckban nemcsak Gráf államtitkár, de Figl kancellár³³ is említette név szerint Barankovicsot és működését és en passant³⁴ elítélőleg megbélyegezte. Gondolatmenete mind-

²⁹ Borbély István (Vác, 1903. augusztus 19. – Hamilton, 1987. november 27.) jezsuita szerzetes. Középiskolai tanulmányait a váci piaristáknál végezte, 1921-ben Érden lépett be a Jézus Társaságába. 1924 és 1926 között Szegeden bölcseletet tanult, utána Kalocsán két évig latin és magyar nyelvet tanított. 1929 és 1932 között Innsbruckban volt teológus, ahol 1931-ben pappá szentelték. 1933-ban Szegeden a kollégiumban tanuló rendtagok előjárója, valamint az egyházmegyei szemérembíróként bölcselet és hittudományi tanár, 1936–1937-ben a kollégiumban a dogmatika tanára, akadémiai hitszónok és a Mária-kongregáció vezetője volt. 1939–1943-ig a kollégium rektora, dogmatikatanár és a tartományfőnök tanácsadója, 1944–1948-ban a tartományfőnöki hivatalt látta el. 1948-ban helyzete tarthatatlanná vált, a rendfőnök engedélyével kinevezte utódát és elhagyta az országot. 1949–1951-ben két évig bölcseletet tanított az északolasz Chieriben, ahová a Magyarországról kiszökött tanuló rendtagokat összegyűjtötték. 1952–1962 között a kanadai Montrealban, 1963–1969-ben Willowdale-ben, végül 1970-től 1973-ig Torontóban tanított teológiát. 1978–1987 között Hamiltonban élt. Borbély a Teleki Béla, Bonczos Miklós és Nagy Iván által vezetett Magyar Kereszténydemokrata Unió emigráns politikai szervezet egyik befolyásos egyházi háttértámogatója volt. Személyesen is lobbizott egyházi körökben a két magyar szervezet – a Keresztény Népmozgalom és a Magyar Kereszténydemokrata Unió – konfliktusában az utóbbi mellett.

³⁰ Stomfay Stitz János/ John Stomfay-Stitz (Nyitra, 1897. december 15. – Cleveland. 1985. november 1.) magyar politikus. Vegyész mérnöki tanulmányait Budapesten végezte, szakterülete a méhészeti kémia volt. 1939 és 1944 között magyar országgyűlési képviselőként működött, és ezzel párhuzamosan 1942-től magántanárként oktatott a pécsi egyetem orvoskarán. 1945 után az Amerikai Egyesült Államokban, Cleveland környékén telepedett le. Az emigrációban a Magyar Nemzeti Bizottmány egyik alapítója, az Unio tagja volt.

³¹ Ferdinand Graf (Klagenfurt, 1907. június 15. – Bécs, 1969. szeptember 8.) osztrák belügyi államtitkár, honvédelmi miniszter. Villamosmérnöki oklevelet szerzett. Egyetemi tanulmányai után belépett a Keresztényszociális Pártba. A nemzetiszocialista hatalomátvétel után letartóztatták, és 1938 és 1940 között a dachau koncentrációs táborban tartották fogva. 1945-ben a Belügyminisztérium államtitkára, majd 1949-ig a Bundesrat tagja. 1956-ban ő lett a Második Köztársaság első osztrák védelmi minisztere. Ezt a tisztséget 1961-ig töltötte be.

³² Barankovics István (Polgár, 1906. december 13. – New York, 1974. március 13.) magyar politikus. Jogi tanulmányait a Magyar Királyi Pázmány Péter Tudományegyetemen folytatta. A háború előtt a Bartha Miklós Társaság tagja volt. 1943-tól a *Magyar Nemzet* főszerkesztője. 1944 márciusában a német letartóztatás elől a budai ferences rendházba menekült. 1944 októberében a Keresztény Demokrata Néppárt egyik alapítója volt. 1945 májusában megválasztották a párt vezetőjének. 1947-ben országgyűlési képviselővé választották, 1948 júniusában tiltakozott az egyházi iskolák bezárása ellen. 1949 januárjában elutasította a tanúvallomást a Mindszenty elleni koncepciók perben. A következő hónapban a pártot feloszlatták, előbb Ausztriában, majd 1950-től az Amerikai Egyesült Államokban élt a magyar emigráció egyik vezetőjeként.

³³ Leopold Figl (Tullnerfeld, 1902. október 2. – Bécs, 1965. május 9.) az Osztrák Néppárt politikusa,

kettőnek az volt, hogy az oroszok és a bolsevizmus teljesen tisztában van azzal, hogy azok a népek, amelyek az orosz–bolsevista csapatok jelenléte folytán megismerték a gyakorlati bolsevizmust, immunisak ezen ideológiával szemben. Ezt az egységes polgári frontot, amelyet a bolsevizmus kivédésnek a gondolata tart össze, nem lehet balról felgöngyöltíteni. Politikai téren és demokratikus eszközökkel még komoly támadást sem lehet erről az oldalról intézni. Ezzel szemben ezt az egységes tömörülést lehet eredményesen támadni, sőt fel is göngyöltíteni jobbról. Ez esetben a bolsevista veszélynek gondolata háttérbe szorul, és helyébe nem időszerű, mellékes részletkérdések kerülnek a politikai élet előterébe, és a bolsevizmussal szemben való védekezés és ellenállás gondolata háttérbe szorul. Bár paradoxonnak hangzik, de ilyen minőségben a bolsevizmusnak útcsinálói azok, akik Ausztriában a Volkspartei-on³⁵ nyugvó ezen polgári, antibolsevista védelmi frontot ilyen irányban szétbomlasztani akarják. A bolsevizmusnak nagy szolgálatot tett Barankovics a katolikus érdekek látszólagos szolgálatával, akkor és olyan időben, amikor világos volt, hogy a bolsevizmus mire törekszik, aki szereplésével a polgári és parlamentáris demokráciának látszatát keltette és azt a benyomást, hogy a katolikusok is bizonyos fokú szabadságot élveznek, és hogy a katolikus törekvések még a népi demokráciában is érvényesülnek.

Abból a tényből, hogy Figl és Gráf is megemlégtették, s az utóbbi beszéde folyamán kétszer is kitért Barankovicsra, nyilvánvaló, hogy az ő személye és politikai szerepe a Volkspartei választási dialektikájában fontos szerepet töltött be. Biztos az, hogy nemcsak Innsbruckban, hanem egyebütt is a választási kampány alatt e név alatt szerepelt és minden alkalommal kedvezőtlen megvilágításban. Nem hinném, hogy ezen a téren bárminő intervencióval lényeges változást lehetne előidézni. Miután joggal vagy alaptalanul az egész országban éppen Barankovics személyét állították oda, mint olyant, aki katolikus jelszavakkal a bolsevizmus útját egyengette, nem mondhatják most, még ha az ellenkezőjéről valaki meg akarná őket győzni, és ez sikerülne is, hogy mi tévedtünk, s azt, amit mondtunk ezzel kapcsolatban, nem felel meg a valóságnak.

Ez természetesen az osztrákoknak, de elsősorban az ÖVP-nek a saját ügye. Azonban az az a ténnyel mindnyájunknak számolni kell, különösen azoknak, akik keresztény, sőt katolikus magyar érdekeket akarnak Európa ezen részén szolgálni, Ausztriában bárhogy is alakuljon a dolog politikai téren, csak az ÖVP jöhet mint partner számításba. Kézenfekvő, hogy az olyan egyn, akiről a fent említett vélemény alakult ki, a legkevésbé alkalmas, hogy itt *rebus sic stantibus*³⁶ akár a magyar komitét, még kevésbé a keresztény és nemezi prog-

Ausztria első szövetségi kancellárja. Mezőgazdász oklevelet szerzett. Az Anschluss után a dachauai koncentrációs táborba deportálták, ahonnan 1943 májusában szabadult. Ezután olajmérnökként dolgozott. 1944 októberében újra letartóztatták és Mauthausenbe szállították. 1945. április 6-án szabadult. A háború után Bécs lakosságának élelmezésével volt megbízva, majd Alsó-Ausztria ideiglenes kormányzója volt. Az 1945 decemberében megtartott választások után kancellárrá nevezték ki. 1966-ig maradt hivatalban, és sokat tett a második világháborúból visszamaradt súlyos gazdasági és társadalmi problémák megoldásáért.

³⁴ Az eredetileg a sakkban használt *en passant* francia kifejezés egy olyan lépést jelent, amelyre akkor kerülhet sor, ha az egyik fél gyalogja kettőt előre lépve kikerülné az ellenfél gyalogjának átlós ütését. Az egyetlen eset a sakkban, amikor egy gyalog nem az átlósan előtte álló, hanem a mellé lépő figurát ütheti ki. Átvitt értelemben a jelentése: menet közbeni ütés.

³⁵ Österreichische Volkspartei, ÖVP (Osztrák Néppárt) 1945. április 17-én Bécsben alakult osztrák kereszténydemokrata, konzervatív párt.

³⁶ *Clausula rebus sic stantibus*, latin kifejezés, jelentése: ha így áll a helyzet.

ramot hirdető Keresztény Népmozgalmat (Közi-Horváthot³⁷) eredményesen képviselje. Miután azonban a magyar emigrációs politika bizonyos tényezői ilyen „csekélységekkel” nem törődnek, s maga Barankovics, miután egyelőre az itt tartózkodási engedélyt nem Gráftól kell beszereznie, hanem arra egyedül a CICR³⁸ illetékes, ő legfőbb védelmezője a magyar menekülteknek Ausztriában, s ügyes-bajos dolgaikban ő jár el az osztrák és a megszálló a hatóságoknál. Sőt, eddigi működésével saját maga, de esetleg mások is annyire megvannak elégedve, hogy Sulyok³⁹ helyett a belügyek intézését akarják rábízni. Ezt állítólag Közi-Horváth is szorgalmazza.

Áttérve a magyar emigrációs politika síkjára, különösen a különböző katolikus törekvések állására, csatoltan küldöm Főtisztelendőségnek Közi-Horváthnak írott levelem másolatát és az arra kapott választ.⁴⁰ Levelemben az a stádium van lerögzítve, amely kb. két hónappal ezelőtt volt. Azóta továbbfejlődtek a dolgok. Erről azonban a legközelebbi beszámolómban.

Addig is maradtam Főtisztelendőségnek igaz barátsággal és nagyrabecsüléssel:

Nagy Iván

³⁷ Közi-Horváth József (Agyagos, 1903. szeptember 25. – Oberhaching, 1988. május 26.) katolikus pap, keresztényszocialista politikus. 1927-ben szentelték pappá, 1929-ben a Magyar Királyi Pázmány Péter Tudományegyetem Hittudományi karán szerezte meg a teológiai doktori címet. 1935-ben Serédi Jusztinián esztergomi érsek az Actio Catholica magyarországi szervezetének főtítkárává nevezte ki. 1938-ban a budapesti eucharisztikus világkongresszus egyik szervezője. 1939 és 1944 között magyar országgyűlési képviselő volt. 1944. november 4-én, Szálasi parlamenti eskütételének napján nagy beszédben támadta az új rendszert. 1948-ban hagyta el Magyarországot. Párizsban megalapította a Magyar Keresztény Népmozgalmat, a Magyar Nemzeti Bizottmány végrehajtó bizottságának tagja volt. 1957 és 1965 között a müncheni Paulinum diákokthoz vezetője, 1965-től haláláig a bajorországi Oberachingban az egyházmegyei Karitásztól vezette lelkésze.

³⁸ CICR francia mozaikszó, jelentése Le Comité international de la Croix-Rouge, vagyis az 1863-ban megalakult Nemzetközi Vöröskereszt.

³⁹ Sulyok Dezső (Simaházapuszta, 1897. március 28. – New York, 1965. május 18.) magyar kiskgazda politikus. Az első világháborúban az olasz és az orosz fronton harcolt. Budapesten szerzett jogi oklevelet, 1924-ben Pápán ügyvédi irodát nyitott. 1926 és 1931 között a kormányt támogató Keresztény Szociális Gazdasági Párt választmányi tagja. 1931-től rövid ideig a kormányzó Egységes Pártban politizált. 1935-ben a kormánypárt támogatásával nyert országgyűlési mandátumot. 1938-ban az országgyűlésben ő tette szóvá Imrédy Béla zsidó származását. 1939 és 1944 között ismét országgyűlési képviselő, elutasította a szélsőséges nézeteket. 1943-ban a Független Kiskgazdapárt polgári tagozatának a társelnöke lett. 1944 áprilisában letartóztatták, Mindszenty József intervenálására szabadon engedték. A nyilas hatalomátvétel után bujkált. 1945-ben az Ideiglenes Nemzetgyűlés, majd a Nemzetgyűlés tagja lett. A Népbíróságon az Imrédy-per vádlója volt. 1946 márciusában kizárták a Kiskgazdapártból, 1947 szeptemberében előbb Ausztriába, majd az Amerikai Egyesült Államokba emigrált. 1949-ben és 1950-ben a Nemzeti Bizottmány Végrehajtó Bizottságának a tagjaként a belügyi osztály vezetője. 1950-ben kilépett az MNB-ből, majd az Amerikai Magyar Népszava szerkesztője lett.

⁴⁰ Lásd: Nagy Iván levele Közi-Horváth Józsefhez a katolikus emigrációról. 1949. szeptember 8. 70–76; Közi-Horváth József válasza Nagy Iván szeptemberi levelére. 1949. október 10. Közli: Dévavári: *Klikkharok*, 76–77.

Balla Pál⁴¹ levele Nagy Ivánnak

Schloss Egg, 1949. november 20.

(Kézírásos levél)

Nemrég tudtam meg pontos címedet Korányi Elemértől,⁴² s így most közvetlenül fordulhatok Hozzád az alábbi két ügyben. (Mintegy két hónapja Elemért kértem meg, hogy közvetítse Hozzád kérésemet, de úgy látom, az öreg elfelejtette ezt megtenni.)

A következőkről volna szó:

1.) Komoly emigrációs körök érdeklődtek nálam egy Rozmayer nevű volt újvidéki szocialista párttitkár iránt, aki az összeomlást megelőző években (1941–1944) rontotta ott a politikai levegőt, s állítólag a németekkel is (Volksbund) kokettált. Azt hiszik, hogy ez a Rozmayer azonos lenne Bán Antallal,⁴³ a rosszemlékű vörös miniszterrel, aki a szocialista párt

⁴¹ Balla Pál (? , 1894 – Victory Mills, 1969) magyar kormánytisztviselő. Délvidékről származott, az 1930-as években a Külügyminisztériumban dolgozott, utána a Miniszterelnökség II. Osztályának délszláv referense, majd a külföldön élő magyarok nemzeti gondozására vonatkozó ügyekkel foglalkozó II/b. Ügyosztály vezetője 1944-ig. A háború után előbb Németországban, később Kanadában, majd az USA-ban élt. A clevelandi Délmagyarország Felszabadító Tanácsa egyik alapító tagja volt.

⁴² Korányi Elemér (Szilberek, 1888. március 13. – Innsbruck, 1957. július 25.) délvidéki magyar katolikus pap. Teológiai tanulmányait Kalocsán folytatta. Az első világháborúban a 68. gyalogezred százados-főlelkésze volt. A háború után a zombori főgimnázium hittantanára, 1924-ben újvidéki plébános. 1925-ben Szegeden szerzett kánonjogi doktorátust. Az újvidéki *Délbácska* napilap, majd a *Reggeli Újság* külpolitikai rovatának vezetője volt. A közvetlenül a második világháború előtt megalakult Jugoszláviai Magyar Közművelődési Szövetség alelnökéeként a szervezet tényleges vezetője. 1941-ben a nemzethűségi bizonyítványokat kiadó ún. Tízegyzetbizottság tagja. 1942 és 1944 között magyar országgyűlési képviselő, a Délvidéki Magyar Közművelődési Szövetség vezetője. 1944-ben a jugoszláv partizánhatóságok háborús bűnösnek nyilvánították, 1945-ben a jugoszláv titkosszolgálat, az OZNA Magyarországon nyomozott ellene. A háború után Ausztriába emigrált, az emigráns délvidéki magyar politikai szervezkedés egyik vezéralakja, Nagy Iván közeli munkatársa és barátja volt.

⁴³ Bán Antal, születési nevén Rozmayer Antal (Baranyabánya, 1903. augusztus 30. – Zürich, 1951. augusztus 25.) magyar géplakatos, szociáldemokrata politikus, iparügyi miniszter, nemzetgyűlési képviselő. 1917-től vett részt a szociáldemokrata ifjúsági mozgalomban. 1919-ben a Kommunista Ifjúságmozgalmak Magyarországi Szövetségének Ellenőrző Bizottsága tagja lett. 1919 novemberében Jugoszláviába menekült. Magánúton továbbtanult, majd tisztviselőként helyezkedett el. 1922-től a Jugoszláv Szociáldemokrata Párt tagja, 1931-ben a párt vajdasági vezetőségének alelnökévé választották. A Szabadkán, majd Újvidéken megjelenő magyar nyelvű *Munkásújság* szerkesztője volt. 1938-ban Szabadkán és Zentán a jugoszláv szociáldemokrata párt jelöltje volt a képviselőválasztáson. 1939-ben az újvidéki párt szervezet alelnökévé választották. 1941-ben a magyar hatóságok hat hónapra internálták. Szabadulása után Budapestre költözött, és összekötő lett az SZDP budapesti központja, valamint az újvidéki szociáldemokrata szervezet között. 1943-ban az SZDP értelmiségi titkárságának vezetője. Az 1944. márciusi német megszállást követően az illegális ellenállási mozgalom, a Magyar Front résztvevője volt. 1945. január 16-ától az SZDP újjászervezését irányító budapesti ideiglenes intézőbizottság vezetője. Február második felétől az országos vezetőség megbízott, augusztustól választott főtitkárhelyettese lett. 1945. április 2-től az Ideiglenes Nemzetgyűlés képviselője, 1948. április 26-ig nemzetgyűlési, illetve országgyűlési képviselő, a parlament politikai bizottságának tagja. A párton belül ahhoz az irányzathoz tartozott, amely az MKP-vel való szoros, partneri együttműködést szorgalmazta. 1945. június 1-jétől 1948. február 26-ig iparügyi miniszterként nem csupán elfogadta, hanem maga is szorgalmazta a különböző iparágak nagyüzemeinek államosítását és a tervezdélködés bevezetését. Az SZDP-nek az MKP-vel való fúzióját azonban Bán ellenezte, ezért 1948 februárjában kizárták a pártból. Előbb Csehszlovákiába utazott, majd az ottani kommunista hatalomátvételt követően továbbutazott Svájcba. Ott hozta

feloszlátásakor emigrált ki Magyarországról 1947-ben. Ha tudnál valamit [olvashatatlan] s újvidéki szerepléséről, légy kedves, Iván, azt velem közölni. Azt hiszem, jó ügynek tennél vele szolgálatot!

A Délamerikai Magyar Hírlap egy cikk megírására kért fel, amely a Délvidék nemzeti-széppolitikai vonatkozásait ismertetné. A cikk megírása elől nem térhetek ki, de egyébként is úgy érzem, hogy jobb, ha én írom meg a cikket, mint esetleg olyan valaki, aki a kérdést nem ismeri.

A szöveg a fejemben már készen van, csak az a baj, hogy semmi adatom nincs, amellyel a mondanivalómat alátámaszthatnám. Arra szeretnék tehát megkérni, kedves Iván, hogy ha volna neked valami adatanyagod, úgy légy szíves azt mielőbb nekem elküldeni. Főleg statisztikai adatokra lenne szükségem, de jól jönne minden olyan anyag, amelyből a szerb-ség helyzetére a magyar uralom, valamint a magyar kisebbség helyzetére a jugoszláv uralom alatt következtetni lehet. A csapolt lapon néhány pontban igyekeztem nagyjából megjelölni, hogy főleg milyen adatok érdekelnek. Talán kísérletet lehetne tenni Falcione Árpádnál vagy a környéken lakó más délvidéki barátainknál is. Nagyon hálás lennék, kedves Iván, ha ebben a kérdésben valamiképpen a segítségemre tudnál lenni. A hangsúly a sürgősségen van, miért is arra kérlek, hogy amennyi anyag már most a rendelkezésedre áll, azt a többi bevárása nélkül elküldeni szíves légy.

Nagyon sajnálom, hogy rajtam kívül álló okokból Altötting óta⁴⁴ nem találkozhattunk!⁴⁵ Pedig jó lenne, ha egyszer alaposan és zavartalanul kibeszélgethetnénk magunkat! Téma volna elég, s úgy érzem, sok mindentről hasznosan tájékoztathatnánk azon információk alapján, amelyek a világ minden részéről futnak be hozzám, a csendes szemlélőhöz. Ha jóval előbb tudnám meg, hogy mikor jössz legközelebb Németországba, még az elindulásod előtt igyekeznék egy találkozástervet eljuttatni Hozzád.

Nálam most az az újság, hogy vöm és családja (lányom és két unokám) most vannak úton az USA felé, ahol vöm egy kórházban kapott állást mint ideg- és elmeorvos. Gondolhatod, hogy feleségemmel együtt most mily elhagyatottnak érezzük magunkat! Bízunk azonban abban, hogy néhány hónap múlva sikerülni fog nekünk is utánuk hajózni.

Remélem, hogy kedves családdal jól vagy, a régi szeretettel üdvözöl öreg barátsággal:

Balla Pali.

Schloss Egg, Post Edenstetten, Kreis Deggendorf. NdB.

létre a Magyarországi Szociáldemokrata Párt Emigrációban nevű szervezetet, amelynek főtájkára lett. 1949 júliusában Londonba költözött, innét szervezte tovább a magyar mozgalmat és a környező államok szociáldemokrata emigrációjával együtt életre hívott Közép- és Kelet-európai Szociálista Uniót.

⁴⁴ 1947. augusztus 20-án a bajorországi Altöttingben az 1939-es Képviselőház és a Felsőház ötvenhat törvényhozója által megtartott országgyűlés. Alkotmányellenesnek minősítette a debreceni Ideiglenes Nemzetgyűlést, és önmagát a magyar állameszme egyetlen képviselőjévé nyilvánította. Az országgyűlés Farkas Ferencet miniszterelnökké választotta, aki még aznap bemutatta kormánya tagjait. Az altöttingi kormány tevékenységét sem a győztes nagyhatalmak, sem a politikai emigráció jelentős része nem ismerte el, ezért Farkas 1949. május 29-én Münchenben lemondott.

⁴⁵ Balla utalásán túl semmilyen konkrét bizonyítékot nem találtunk arra, Nagy részt vett-e az altöttingi országgyűlésen.

Ui: Hogy az emigráció alatt mennyire megkopott a memóriám, mutatja az, hogy nem vagyok biztos az Újvidéken 1942–44 között megjelent szerb napilap címében sem (Zastava?) Írd meg, Ivánkám, ezt is!

Nagy Iván levele Bíró Benedeknek⁴⁶

Rum bei Innsbruck, 1949. december 19.

(Gépirat, az eredeti másolata)

Főtisztelendő Atyám! I. t. Főszerkesztő Úr!

Rum, 1949. december 19.

Szíves elnézését kérem, hogy elfoglaltsága mellett ezen levelemmel zavarom.

Előljáróul megemlítem, hogy benne semmit kérni nem szándékozom, és megírására az a tény szolgáltatott közvetlen okot, hogy a keresztény magyarságnak egyetlen sajtóorgánuma ma a szerkesztésében megjelenő Magyar Katolikusok Vasárnapja.

Hála a kiadóhivatala előzékenységének, b. lapjukat egy idő óta rendszeresen kapom, és azt figyelemmel kísérem. Tudom, hogy az Ön vállára milyen teher nehezedik, és nemzetünk előtt milyen nagy a felelőssége mindazoknak, akik b. lapjuk szerkesztésében együttműködnek. Önök megszűntek csak az Egyesült Államokban élő katolikus magyarok lapja lenni. Az újság az egyetemes magyarság, mondhatni egyetlen lapja. Ebből a szempontból kell mérlegelés tárgyává tenniük mindazt, ami lapjukban megjelenik, vagy ami abból kimarad. A magam részéről nem a munkatársak sorába akarok lépni, tanácsot sem adni, még kevésbé kritikát gyakorolni. Szándékom egyedül azoknak a munkáját megkönnyíteni, akik hivatva vannak felelősséget viselni és megtenni mindent, hogy a rendelkezésre álló eszközök kihasználása mellett a lap magasztos hivatásának minél jobban megfeleljen.

Az mindenki előtt ismeretes, hogy a magyar nemzet ügye nem belügyünk egyedül, még kevésbé pártügy, hanem Európának, sőt a világnak egy problémája, amely nemzetközi síkon legalább összefüggésben van a világ más problémáival.

Nemzetünk jelenlegi tragikus korszakában a pártok és az emigrációk rétegződtek egymásra, és ezeket sok esetben egymástól véres szakadék választja el.

Azon kívül a magyar nemzet fiai az egész világon szétszóródtak. Érzésben és vágyakozásban mindnyájan magyarok, de életkörülményeik és környezetük hatása annyira elüt egymástól, amennyire a világ egyes tájai és népei különböznek egymástól.

Más a gondolkodásmódja a nyomorúságban évek óta sínylődő dipi⁴⁷ magyarnak, más az emigránsnak. Más a polgári jómódban élőknek, hogy a Vasfüggöny mögötti részekről ne is tegyek említést. Ez különben Ön előtt is ismeretes, és én csak jelen lépésem indoklásaként szükségesnek tartottam ezt megemlíteni.

⁴⁶ Bíró Benedek József, OFM (Fogaras, 1891. február 7. – Fairfield, Connecticut, USA, 1952. január 17.) házfőnök, misszionárius. Medgyesen filozófiát, Vajdahunyadon teológiát hallgatott. 1912-ben szentelték pappá. 1928 őszén Clevelandbe, a Szt. József-zárdába ment. Az Amerikai Magyar Katolikus Liga, illetve a Katolikus Egylet vezetője, 1948 és 1951 között a *Katolikus Magyarok Vasárnapja* hetilap szerkesztője volt.

⁴⁷ A Dipi, vagyis *Displaced Persons* (lakhelyüket elhagyni kényszerült személyek) eredetileg az 1939 és 1945 között idegen kényszermunkásként a náci Németországba hurcolt személyek voltak. A második világháború után a Dipik köre kiegészült mindazokkal a hontalan külföldiekkel, így az emigránsokkal is, akik nem szándékoztak a hazájukba visszatérni, vagy a szovjet kommunista uralom alól menekültek el.

Önök Amerikában élnek, magyar és amerikai szemmel nézik a világ eseményeit, s miután a magyarságnak legnagyobb része Európában van és marad, innen pedig ugyanaz az esemény egész más alakban tűnhet fel, mert mi innen az eseményeket magyar szívvvel és környezetünk által formálta és befolyásolta mértékben éltük meg.

Hiába érzünk egyformán, és hiába kívánjuk ugyanazt mindnyájan, a bennünket érdeklő eseményeket, sőt a velünk történő dolgokat is különbözőképpen ítéljük meg aszerint, hogy hogyan, honnan és milyen szempontból nézzük azokat, s ítéljük meg azok jelentőségét. Itt nem beszélek azokról, akikben a magyar érzés és a nagymagyar cél tekintetében való szolidaritás nem azonos a mieinkkel. Azt is tudom, hogy ha a jelenlegi állapot még hosszú évekig így marad, az azonos érzelmű és azonos nemzeti célkitűzéseket valló magyarok szolidaritásának a fenntartása is kérdésessé válik. Most azonban még lehetséges, és minden eszökzt fel kell használnunk arra, hogy ezt fenntartsuk.

Én Európában élek, itt is szándékozom maradni. A magyar nemzet egyik részének, a délvidéki magyarságnak a politikai életében az utóbbi két évtizedben élénk tevékenységgel vettem ki részemet.

A megszállás idején a keresztény-nemzeti irányzatnak egyik előharcosa, a felszabadulás után a délvidéki országgyűlési képviselők vezetője [voltam]. A szörnyű katasztrófa után Isten különös kegyelme és segítségével folytán sikerült elkerülnöm azt a sorsot, amely a megszállt területek magyarságának csaknem minden vezető alakját elérte. Sikerült az életemet megmentem, s azóta dipi sorsban, mindenféle nehézségekkel küszködve egy szerény megélhetést biztosítanom családom és a magam számára.

Mint volt megszállt területi, a magyar belpolitikai pártéletben nem voltam és nem vagyok annyira exponálva,⁴⁸ hogy ezen törekvések és különböző ilyen címen alakult csoportosulások viszonylagos jelentőségét a nemzetünk szempontjából ne tudnám megítélni. Ezzel magyarázható jelenlegi politikai magatartásom is.

Szándékom időről-időre Önt, Szerkesztő Uram, a magyar emigrációt, valamint a magyar nemzetet érintő különböző kérdésekről tájékoztatni. Nem azzal a céllal, hogy azokat közölje, még kevésbé, hogy információim vagy személyes leveleim leközlé [...]⁴⁹

Ezzel is a magyar sorskérdéseket olyan megvilágításban akarom közölni, amelyek nem egyénié, hanem a katolikus és nemzeti európai emigráció csaknem teljes egészét magukba foglalják. Természetesen az összes problémák és az összes kérdések nem ölelhetőek fel egyszerre, ezért kénytelen vagyok azokkal külön-külön foglalkozni, sőt amennyiben azok egyes személyekkel folytatott levelezéseimben le vannak rögzítve, a levelek másolatát küldöm el. Természetesen azzal a kikötéssel, hogy ezen levelek előzetes hozzájárulásom nélkül nyilvánosságra nem hozhatók, ellenben a forrás megemlítése nélkül a témakör és a gondolatok teljes egészükben felhasználhatók, illetve kiértékelhetők.

Ez alkalommal Közi-Horváth József képviselőtársamnak írt levelem másolatát küldöm. Ugyancsak a mai postával nyomtatványként címére a délvidéki Tito-féle emberirtásokról és

⁴⁸ Nagy Iván ezen közlése nem fedte a valóságot. 1944. június 28-án Sztójay Döme miniszterelnök jelenlétében választották meg a kormánypárt, a MÉP új vezetőségét. A tisztújításon a kormány tagjai közül jelen volt Bonczos Miklós belügyminiszter, Reményi-Schneller Lajos pénzügyminiszter, Antal István igazságügy-, vallás- és közoktatásügyi miniszter, Jurcsek Béla földművelésügyi és közellátásügyi tárcanélküli miniszter, valamint Teleki Béla vezetésével az Erdélyi Párt számos képviselője. A kormánypárt országos elnökévé Teleki Mihály grófit, alelnökeivé Bocsáry Kálmánt és Hunyadi-Buzás Endrét választották meg. A legszűkebb pártvezetésbe – az elnökségbe – Falcione Árpád és Nagy Iván is bekerült.

⁴⁹ Hiányos rész.

kegyetlenkedésekről⁵⁰ írt művet küldöm el. A könyv magyar szempontból is felhasználható, bár bizonyos magyarázatokra szorul, amelyekre legközelebbi levelemben fogok kitérni.

Most csak annyit, hogy Nagymagyarország területéről Eu-ban élő emigránsok száma több, mint 600 000, ezek közül talán 30 000 a magyar anyanyelvű, a többi az olyan, akik a svábok kategóriájába tartoznak.

A mi szempontunkból az a fontos, hogy ez a tömeg a jövő magyar törekvések tekintetében milyen álláspontot foglal el. Nem közömbös, hogy Magyarországon akar-e élni, vagy Romániában, vagy az utódállamok valamelyikében. Még kevésbé elhanyagolandó részünkről az, hogy az orosz elleni felszabadító harcban milyen zászló alatt harcolnak majd.

Biztos az, hogy a legnemzethűbb része különösen a Délvidéken elpusztult, de bizonyára nincs az ideje annak, hogy a Magyarorszáért való harcból kizárjuk őket annál is inkább, mert a mai magyar szereplők közül otthon is, meg itt, kint is sokan, akik maguknak vindikálják a mindenki felett ítélkező jogot, éppen saját maguk nem hajlandók még célként sem feltüntetni, még kevésbé valamit is tenni olyan területi megoldásnak a megvalósítására a Dunamedencében amely a magyar nemzet érdekének a legjobban megfelel.

Számunkra jelenleg politikailag nem bölcs dolog magyar szempontból az emigráns svábokat osztályozni: hűekre, kevésbé hűekre és hűtlenekekre, mert először is legnagyobb részük nem csonkaországi, hanem megszállt területi, tehát az anatómára megfelelőképpen reagálva csinálunk belőlük román és jugoszláv emigránsokat. Még kevésbé érdekes a régi sváb belügyek hánytorgatásának a felújításával elmérgesíteni a helyzetet.

Túlmennék jelen levelem keretein, ha e kérdést tovább elemezném, s amint már fentebb is mondtam, erről és az ezt közelebről érintő kérdésekről legközelebbi levelemben kívánok foglalkozni.

Most pedig befejezem soraimat, megköszönve szíves türelmét, maradtam kellemes Karácsonyi Ünnepeket és boldog Új Évet kívánva, igaz magyar üdvözléssel:

Nagy Iván

Főtisztelendő

P. Bíró Benedek

Főszerkesztő úrnak

c/o Catholic Hungarians Sunday

4160 Lorain Avenue

Cleveland 13, OHIO

USA.

⁵⁰ Utalás az 1944 ősztől a jugoszláv kommunista hatóságok által elkövetett atrocitásokra, amelyek során több százezres tömeggyilkosságokra került sor az ország egész területén. Ennek egyik epizódját alkotják az 1944 őszen és 1945 elején a délvidéki magyarság ellen elkövetett mészárlások, illetve a délvidéki németek koncentrációs táborba zárása, majd kitelepítése. A magyar és a német áldozatok pontos számát a mai napig nem lehet tudni. A közvéleményben az adatok ötezer és negyvenezer között szóródnak, míg A Magyar–Szerb Akadémiai Vegyesbizottság a feltárt dokumentumok alapján 13–14 000 főre becsüli a magyar áldozatok számát.

Nagy Iván levele Falcione Árpádnak

Rum bei Innsbruck, 1949. december 27.

(Gépirat, az eredeti másolata)

Rum, 1949. december 27.

Kedves Pursy!

A mostani karácsonyi időt arra használom fel, hogy Neked az itteniekről röviden beszámoljak. Tekintette arra, hogy az utóbbi levelemre még válasszal tartozol, ez alkalommal igyekszem a dolgokat úgy csoportosítani, hogy azokat a dolgokat közöljem Veled, amelyek Téged esetleg érdekelhetnek, anélkül, hogy a levelemre közvetlenül választ várnék.

Rólad annyit hallottam, hogy anyagilag elég rosszul meg, hogy a Parisette⁵¹ c. vállalatból nem lett semmi. Lykával a viszonyod feszült, és hogy azzal a gondolattal foglalkozol, hogy Rióba költözől át a sógorodhoz.

Baráti körünkben a következő változásokról számolhatok be: Béla⁵² már hosszabb ideje külföldön tartózkodik. Bejárja a fél világot, és visszatérését, ha egyáltalán hosszabb időre vissza fog jönni Ausztriába, kb. január közepére várjuk. Louis⁵³ is készül oda, ahol Te voltál. Ott fog letelepedni. Miklós⁵⁴ hosszabb ideig beteg volt, kórházban is feküdt. Most már jobban van, testileg és szellemileg frissnek látszik, családjá nagyon ki akar vándorolni, ő pedig itt szeretne maradni. Mi is nagyon biztatjuk, azonban felesége nélkül, egészségügyi állapotára tekintettel nem akar maradni. Nem tudom, hogy dől majd el a dolog. Jó volna, ha itt maradna, remélem, hogy ez lesz a családi válságnak a vége, de lehetséges, hogy az ellenkezője. Ez mind az egészségügyi állapotával van összefüggésben. János⁵⁵ barátunk most ritkábban jön ide. Általában Németországban van, de sokat tartózkodik Párizsban is. Ő is

⁵¹ A rézoxid műselymet 1899-ben kezdték el gyártani. Népszerűsítésében nagy szerepet játszott a budapesti Goldberger Leó tulajdonában lévő Goldberger-gyár, amely Parisette néven hozta forgalomba az ebből készült termékeit.

⁵² Teleki Béla gróf (Kolozsvár, 1899. május 16.–New York, 1990. február 7.) erdélyi földbirtokos, jogi tanulmányait a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetemen végezte. 1936-ban az Erdélyi Magyar Gazdasági Egyesület alelnöke. 1940 és 1944 között magyar országgyűlési képviselő, az Erdélyi Párt alapítója, majd elnöke. 1944-ben a kolozsvári Magyar Tanács egyik kezdeményezője. A szovjetek letartóztatták, majd átadták a magyar politikai rendőrségnek. 1945 októberében került szabadlábra, 1947-ben emigrált. Az Amerikai Egyesült Államokban élt, haláláig az elszakított magyar nemzettestek kérdéskörével foglalkozott.

⁵³ Louis: Máriaffi Lajos beceneve. Máriaffi Lajos (Marosszentgyörgy, 1894. szeptember 21.–Iglis [Innsbruck része], 1971. december 13.) erdélyi magyar politikus. Bécsben szerzett jogi oklevelet. 1918-ban Marosszentgyörgyön átvette megmaradt birtokai kezelését. Az Erdélyi Magyar Gazdasági Egylet alelnöke volt, a Romániai Magyar Népközösségen belül a sportot felügyelte, 1940-től erdélyiként a felsőház tagja. 1945 után Ausztriában telepedett le, az emigrációban az Unió csoport egyik alapítója volt.

⁵⁴ Bonczos Miklós (Nagyszalonta, 1897. szeptember 16. – Buenos Aires, 1971. augusztus 16.) politikus, Magyarország belügyminisztere. A Ludovikán hadnagyi rangban végzett, majd Budapesten jogi oklevelet szerzett. 1933-ban Csongrád vármegye tisztifőügyészévé választották, 1933-tól előbb megyei helyettes pártelnök, majd pártelnöke a Nemzeti Egység Pártja Csongrád megyei szervezétének. 1937-től Csongrád vármegye főispánja, 1938 és 1942 között országos árvízvédelmi és menekültügyi kormánybiztos, belügyi államtitkár. 1939-től országgyűlési képviselő, 1942. július 14. és 1944. augusztus 7. között igazságügyi államtitkár, majd 1944. október 12-ig a Lakatos-kormány belügyminisztere volt. A második világháború után Argentínában telepedett le, 1965 és 1970 között az argentinai Erdélyi Bizottság elnöke.

⁵⁵ Stomfay Stitz János.

arra panaszkodik, hogy az egészség dolgában nem áll jól. Anyagi természetű ügyei sem klappolnak mindig. Remélem azonban, hogy majd csak rendbe jönnek ilyen irányú bajai is. Csatapap⁵⁶ megöregedett és kedvét veszítette. Szerény körülmények között él, betegeskedik. Nagyon szeretne közénk jönni vidékre, és ezt nem bírjuk számára biztosítani.

Délvidéki barátaink közül a Wágner fivérek, dr. Sultesz, Medianszki Fedor⁵⁷ és sokan mások az ismerősök közül Ausztráliába mentek. Eddig csupa jó hírt kaptunk onnan. A kivándorlók közül, úgy látszik, az oda kerültek élnek általánosságban a legjobban. Nincs ugyan vagyonszerzésre lehetőségük, de különben megvannak. A sokszáz hírből, ami onnan érkezett, alig akad egy-kettő, amely arról szól, hogy az emberek panaszkodnak. Általában az ottani egyoldalú táplálkozásra vonatkozik, vagy pedig arra, hogy saját szakmájában nem helyezkedhetik el az ember. Dr. Sultész nekünk írt levele szerint táborban tisztviselő, felesége – aki nem tud angolul – tisztviselőnő a tábori adminisztrációban, és az anyósa ugyanott szakácsnő. Teljes ellátásukon kívül a jövedelmük kb. 20 ausztrál font hetenként. Szóval ők rendes polgári életstandardot tudtak biztosítani maguknak.

Már megírtam Neked egyszer, most ismét kénytelen vagyok visszatérni rá, ha nem mentél volna el akkor Európából, és ha kb. novemberig ki tudtál volna tartani Párizsban, akkor bizonyára nem kellett volna egyelőre kiutaznod. Különben is augusztusban indult meg a tömeges kivándorlás Amerikába, és mindenki, aki oda ki akar vándorolni és eligible,⁵⁸ minden különösebb nehézség nélkül megteheti, t. i. ha régi dipi.

Most a politikai részre térek át. Sulyok v. komité belügyér egy 70 oldalnyi vádiratot adott ki a Komiét tagjai ellen. Szviridov⁵⁹ csoportnak nevezi őket, remélem, Te is megkaptad. A Komiétnak kezdetben nagyon kellemetlen volt, de miután a Free Europe-tól kapják a havi 10 000 dollárt, amely összeget sikeresen eladminisztrálnak, és miután Sulyokot a Népszavából kítették, úgy látszik, hogy megint lovon érzik magukat. Az egyik bennfentes levele szerint az egész arra megy, hogy ki kap többet a 10 000 dollárból. És bár az elnöki titulusra hallgatók 300-at kapnak, az alelnöki címet viselők 150-et (ha Amerikában vannak), mégis mindenki igyekszik útszámlákkal és napidíjakkal az összeget duplájára vagy háromszorosára emelni. Köztünk és a Komité közötti helyzetről beszámolni bajos volna. Egyrészt azért, mert ebben a kérdésben is úgy, mint minden más kérdésben a Komité minden tagja két szempontból ítéli meg ezt a kérdést. Egyéni szempontból, illetve pártszempontból, és ez a fontos, a másik nem érdekes és ezért nem is említem. Ilyen körülmények közt pont annyi felfogás van ezen a téren, ahány tagja van a Komiténak, és mivel személy- és pártkérdésben nem azonos álláspontok vannak, természetesen, hogy ebben a kérdésben bizonyos ellentétek mutatkoznak. Ezen a téren a legvadabb hírek és kombinációk szállingóznak. Így pl. né-

⁵⁶ Korányi Elemérre való utalás. „Csatapap” elnevezéssel azért illeték, mert az első világháborúban tábori lelkészként szolgált.

⁵⁷ Mediánszky Fedor (1908. június 1. – ?) szabadkai földbirtokos, az 1920-ban alakult Palics Evezős Egylet szakosztályvezetője. A háború után Ausztráliában telepedett le.

⁵⁸ Az angol *eligible* szó jelentése ebben az esetben: megfelelő.

⁵⁹ Szviridov, Vlagyimir Petrovics (Kozulicsi, 1897. december 7. – Leningrád, 1963. március 5.) szovjet tüzérszt. 1919-től a Vörös Hadseregben szolgált. 1926-ban felvették a Kommunista Pártba. 1930-ban elvégezte a Frunze Akadémiát, majd 1938-ban a Vezérkari Akadémiát, kezdetben tüzérszt-ként teljesített szolgálatot. 1943-ban altábornaggyá nevezték ki. 1941 novemberében az 55., 67. és 42. front parancsnoka, az Északi és a Leningrádi Front lövészparancsnoka lett. 1945–1947 között a magyarországi Szövetséges Ellenőrző Bizottság elnökének helyettese volt; a számos funkciót betöltő Vorosilov helyett gyakorlatilag ő vezette a bizottságot. 1949-ben a Központi Hadseregcsoport főparancsnoka lett. 1954–1957 között katonai körzetparancsnok volt.

melyek szerint Nagy Ferencék⁶⁰ és Vargáék⁶¹ hallani nem akarnak rólunk, mások szerint pont az ellenkezője az igaz, mert nyeregben érezvén magukat tényleg egy nemzeti egységet akarnak, és azt inkább velünk, mint a B. Bessenyeivel⁶² vélik megvalósíthatónak. A másik hír így szól: „ellenségeimtől magam védem meg magamat, de barátainktól ments meg Uram”. E bölcs mondás állítólaga a mi esetünkben nyert igazolást. Ezek szerint Közi-Horváth és Bakáts B. volnának azok, akiknek aggályaik vannak a tekintetben, hogy bennünket bevegyenek a pakliba, és állítólaga ők féltik a nemzet jövőjét, a demokráciát és a keresztény erkölcsöt, a nemzet külpolitikai lehetőségeit, szóval mindent éppen tőlünk. A rossz nyelvek szerint azért, mert ha e téren mégis valamilyen változás történne, akkor fel lehetne vetni a kérdést, hogy vajon miért szükségesek bizonyos urak a Komitében.

A napokban itt járt Kövér Gusztí⁶³ barátunk, aki kétszer megjárta a New York-i utat, s utána Európában is különböző helyeken járt. Nekem azt fejtegette, hogy mi hibát köve-

⁶⁰ Nagy Ferenc (Bisse, 1903. október 8. – Herndon, Virginia, 1979. június 12.) kisgazdapárti politikus, Magyarország miniszterelnöke. Saját erejéből képezte magát, 1924-ben belépett az Egységes Pártba, 1928 és 1930 között a párt Baranya vármegyei alelnöke volt. Miután onnan kilépett, Tildy Zoltánnal megszervezte a Független Kisgazdapártot, 1930 és 1945 között a főtitkára volt. 1939-ben Baranya vármegye listájáról lett országgyűlési képviselő. 1944. április 12-én a Gestapo letartóztatta. 1944. október 10-én szabadult, majd illegálisba vonult. 1945 áprilisában az Ideiglenes Nemzetgyűlés tagja, 1945. augusztus 20-án az FKGP elnöke. 1945. május 11. és november 15. között újjáépítési miniszter, 1945. november 29. és 1946. február 5. között a Nemzetgyűlés elnöke. 1946. február 4. és 1947. május 31. között magyar miniszterelnök. 1947. május 28-án személyi titkárát letartóztatták, őt június 1-jén Svájcban lemondásra kényszerítették. 1947. június 3-án az FKGP kizárta a pártból, október 7-én megfosztották állampolgárságától is. A Magyar Nemzeti Bizottmány egyik alapítója, 1955–1956-ban annak alelnöke. 1957-ben a strasbourgi Magyar Forradalmi Tanács intézőbizottságának tagja, 1958-ban a Magyar Bizottság tagja volt.

⁶¹ Varga Béla (Börcs, 1903. február 18. – Budapest, 1995. október 13.) katolikus pap, magyar politikus. Teológiai tanulmányait Győrött és Veszprémben végezte. 1929-től Balatonboglár plébánosa, 1937-től a Független Kisgazdapárt alelnöke. 1939 és 1944 között országgyűlési képviselő. 1945 áprilisában az Ideiglenes Nemzetgyűlés tagja, majd novembertől nemzetgyűlési képviselő. 1946. február 7-én az Országgyűlés elnökévé választották. 1947. június 2-án letartóztatása elől az Amerikai Egyesült Államokba emigrált. A Magyar Nemzeti Bizottmány elnöke, 1951-ben a Szabad Európa Rádió egyik elindítója. 1990-ben a szabadon választott magyar országgyűlés alakuló ülésén mondott beszédet, 1991-ben hazatelepült.

⁶² Bakách-Besseney György (Budapest, 1892. április 14. – New York, 1959. február 19.) magyar diplomata. Jogot tanult Budapesten és Bécsben. 1912-től Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye szolgabírája, az első világháborúban huszártisztként teljesített szolgálatot. A háború után a római, majd a bécsi követségi szolgálat titkára, 1926-tól a Külügyminisztérium politikai osztályának helyettes vezetője, 1934-től vezetője volt. 1938-tól belgrádi, 1941-től vichy-i, 1943-tól berni követ. 1944. március 12-én tisztségéről lemondott. 1944 augusztusától a magyar kormány és a nyugati hatalmak közötti fegyverszüneti tárgyalások közvetítője. 1946-tól az Amerikai Egyesült Államokban élt, a Magyar Nemzeti Bizottmány végrehajtó bizottsága és a külügyi bizottság elnöke volt.

⁶³ Kövér Gusztáv (Arad, 1898. február 24. – Montreal, 1978. szeptember 12.) erdélyi magyar politikus. A nagyváradai római katolikus középiskola elvégzése után államtudományi doktorátust és mérnöki diplomát szerzett. Németül, franciául, angolul és románul beszélt. Részt vett az első világháborúban, tartalékos mérnök hadnagyként szerelt le, különböző kitüntetésekkel. A Nemzeti Hadsereghez csatlakozott, Szegeden és Siófokon szolgált. Arad környéki (Talpas) birtokait a román földreform során elvették a családtól. Nagyváradon telepedett le, 1926-ban felszólalt a romániai Országos Magyar Párt brassói nagygyűlésén. 1930-ban, 1933-ban az OMP Intéző Bizottságának a tagja, a Bihar megyei tagozat alelnöke, Bihar vármegye tanácsának törvényhatósági tagja volt. Nagyváradon 1929-ben megalapította a *Magyar Szó* című lapot, amelyet radikális hangvétele miatt többször betiltottak, később *Erdélyi Magyar Szó* néven jelent meg. 1933-tól a *Magyar Hírlap* című

tünk el akkor, midőn Nagy Ferencet és Varga Bélát támadjuk, mert őket olyan tényező tartja, amelyekre nekünk befolyásunk nincsen, ellenben számolnunk kell vele (Amerika). Ennek folytán inkább megegyezni velük, mint támadni őket. Ha ez bekövetkezik, akkor sok mindenki felesleges lesz ott. Azok közül, akik ha velünk vannak, szidják őket, ha viszont azokkal vannak, akkor nem szűnnek meg sopánkodni azon, hogy micsoda veszélyt jelentünk mi a nemzet számára. Ezt a tézist olyan plauzibilisan és olyan nagyszerűen bizonyította, hogy a végén majd nem meggyőzött ennek helyességéről. Ez pedig nem könnyű feladat!

A nagypolitikából ennyi elég, mert ebből világos előtted a helyzet, aminek megértéséhez még az is hozzátartozik, amit Te különben párizsi tartózkodásod alatt megállapítottál; hogy János barátunk próféciaiban és elgondolásaiban a lényeg igaz volt, csak az idő és mellékkörülmények nem klappoltak vagy nem vágtak be idejére.

Nem tudom, hogy mit tudsz a sváb kérdésről. Ez a probléma is kinőtte magát. Jelenleg a helyzet az, hogy a Nagymagyarország területéről származó németajkúak egy szervezetbe tömörültek, a *Donauschwäbische Arbeitsgemeinschaft*ba.⁶⁴ Ennek élén Trischer Józsa áll, aki különben német birodalmi képviselő lett, s így Trischler Lincolnon is túltett, és tíz éven belül a belgrádi skupštinában,⁶⁵ a budapesti Országgyűlésben és Bonnban, a Birodalmi Gyűlésen is szerepelt. Ettől eltekintve mindenben, kül- és belpolitika jövő kérdéseiben teljesen azonos állásponton van, mint mi. Nem kell külön hangoztatnom, hogy a sváb kérdésben, amely a mi koncepcióknak megfelelően fejlődik a magyar emigráció köreiből, ellenzői is vannak. Nemcsak jobbról és balról, hanem a konzervatívok vonaláról is. Mindez csak bizonyítja azt, hogy az okosság vagy a butaság éppúgy, mint a becsületesség vagy a jellemtelenség nem következetes kísérői egy pártnak, hanem arányosan oszlanak mindenfelé. A sváb kérdés terén bizonyos ügyek elintézése késedelmet szenved, amiért az én fületem rágják, és én toporzékolok tehetetlenségemben, azonban nem rajtam múlik az egész. Azt remélem, hogy a közeljövőben minden kialakul.

Jeli barátunk Európában tartózkodik. Vele ismételten találkoztam. Gerő a németországi Maček⁶⁶ párt elnöke. Újabban ismét hajlik a szép szóra. Ő bizonyos körülmények közt

napilapot adta ki. Radikális nyilatkozatai és illegális határátlépései miatt 1931-ben nyolc hónap börtönbüntetésre ítélték, majd az útlevelét is bevonták. 1933-ban kiutasították Romániából. Ekkor Genfben költözött, és a Bureau Central des Minorités, az Európai Nemzetiségek Kongresszusának állandó irodája keretében működött. Szerkesztette és publikált a Bureau Central des Minorités által kiadott *Voix des Peuples* (1934–1946) és a *National Minorities* (1937–1940) folyóiratokban. A második bécsi döntés után behívott parlamenti képviselő, 1941 februárjától az Erdélyi Párt alelnöke, de 1942-ben kizárták a pártból a „zsidókérdésben tanúsított liberális nézetei” miatt. 1942 decemberétől Genfben a Magyar Vöröskereszt képviselője, a hadifoglyok levelezésének, nyilvántartásának szervezésével foglalkozott. Közben a Kállay-kormány béketapogatózásainak egyik közvetítője Portugálián és a svájci amerikai diplomatákon keresztül. 1945 júniusában a magyarországi Vöröskereszt elhatárolódott Kövér tevékenységétől, nem ismerte el saját képviselőjének. Kövér ekkor már Svájcban élt. Később Kanadába vándorolt ki, ahol a Nemzeti Bizottság tagja, és 1951-ben annak kibővítése és demokratizálása mellett szállt síkra.

⁶⁴ A *Donauschwäbische Arbeitsgemeinschaft* (DAG), magyarul: Dunai Sváb Munkacsoport 1949-ben alakult. A munkacsoport tagja az Osztrák Nemzeti Német Szövetség Szövetségének (*Verbandes der Volksdeutschen Landsmannschaften Österreichs*, VLÖ). Székhelye Bécsben van. Napjainkban a fő feladata a dunai svábok hagyományőrzésére összpontosul.

⁶⁵ A szerbiai országgyűlésben.

⁶⁶ Maček, Vladimir (Jastrebarska, 1879. július 20. – Washington, 1964. május 15.) horvát politikus, Jugoszlávia miniszterelnök-helyettese. Jogi tanulmányait Zágrábban végezte, a politikába 1906-ban kapcsolódott be, s rövidesen Stjepan Radić közeli munkatársa lett. 1925 elején letartóztatták, júliusban szabadult. 1927-től a Horvát Parasztpárt parlamenti képviselője volt, Radić halálát köve-

megbízható is magyar szempontból. Samuval⁶⁷ már nagyon rég találkoztunk, sőt a névpomra sem jött el, pedig nagyon bíztattam mindenféle jóval. Képzeld: borban, szeszesitalban és enivalóban ez alkalommal semmi hiány nem volt. Hivatkozik nagyfokú foglalatosságára és üres tarsolyára.

Otthoni hírek szerint Tito úgy építi a lövészárkokat, akárcsak 41-ben, különben semmiük sincs az embereknek; sem iparcikk, sem élelem.

Szeretnék Rólad valamit hallani. Leveled esedékes, azt felesleges hangoztatnom, hogy ha a körülményeink megváltoznak, s módunk és lehetőségünk lesz rá, nem fogunk Rólad megfélemlkezni.

Ez nem a fajta ígéret vagy semmitmondó szólam, hanem olyasvalami, amit én és barátaim komolyan gondolunk. Remélem, január végéig ebben a kérdésben is többet tudok írni.

A dipi kérdés egész más alakot kezd ölteni Európában. A régi megtúrt állapotból egy humánusabb, egy Nyugathoz méltó helyzetet akarnak kreálni. Csaknem az összes Karácsony táján elmondott beszédekben, prédikációkban a dipi kérdés állott előtérben. Így pl. a rádióban elmondott istentisztelet alkalmával a Szent Családot dipi családnak, Jézus születése idején való státust pedig dipi státusnak keresztelte át a szónok. De az egész nemcsak osztrák és német vonalon, hanem az egész európai hivatalos megnyilatkozásokban ez a kérdés szerepelt. Néhol burkoltan, vagy nyíltan a következő kitételrel: „ma Ők, holnap mi”.

Némelyek a közhangulatnak ilyen irányú befolyásolását a háború közelségével magyarázzák. Jugoszláviának és Csehszlovákiának angol oldalról kimondottan jó a sajtója. Franciaország inkább a dunai koncepció mellett tör lándzsát a sajtójával, s így a magyar törekvéseknek időről-időre helyük van. Visszaemlékszem februárban jelenlétedben Ajtayval⁶⁸ folytatott beszélgetésünkre. Amit ő annak idején a francia helyzet ismeretében a románokkal kapcsolatban mondott, szembehelyezve a mi ügyünkkel, az már ma nem fedi a valóságot. Pont az ellenkezője az igaz. Azt gondolom, teljesen felesleges a további magyarázat. Te ebből megérted, hogy miről van szó, és mi a helyzet.

Mariannak⁶⁹ tiszteletteljes kézcsókom. Mindnyájotoknak és mindnyájunknak szerencsésebb és boldogabb új esztendőt, téged pedig igaz barátsággal ölel:

Iván.

tően, 1928-ban a párt elnökévé választották. Ebben az időszakban szoros kapcsolatban állt Svetozar Pribičevićtel, akivel közösen vezették az ellenzéki Paraszt–Demokrata Koalíciót. 1929 végén ismét letartóztatták, majd 1933-ban újból, amikor államellenes tevékenységért három évnyi börtönbüntetésre ítélték. 1935-ben és 1938-ban az egyesült ellenzék vezetője volt. Kiemelkedő szerepet játszott az 1939. augusztus 26-án Dragiša Cvetković jugoszláv miniszterelnökkel megkötött egyezmény létrejöttében, amely létrehozta a valós autonómiával bíró Horvát Bánságot. Ezt követően a jugoszláv kormány miniszterelnök-helyettese lett. A második világháború elején elutasította az együttműködést az usztasákkal, de a kommunista partizánoktól is távol tartotta magát. 1941 októberében a horvát hatóságok letartóztatták, előbb a jasenovaci koncentrációs táborba internálták, majd 1942-től 1945-ig háziőrizetben volt. A Független Horvát Állam 1945-ös összeomlása után előbb Franciaországba, majd az Egyesült Államokba emigrált.

⁶⁷ A személyt nem sikerült azonosítani.

⁶⁸ Ajtay Miklós (Mezőszengyel, 1899. január 26. – Párizs, 1987. június 10.) esztéta, újságíró, a Szabad Magyar Újságírók Egyesületének alelnöke. 1923-ban a Sorbonne-on szerzett bölcsészdoktori oklevelet. 1922-től az *Új Élet*, 1924-től a *Szózat*, 1925-től a *Világ* című lapokban publikált. 1924-ben Franciaországban telepedett le. 1933 és 1944 között a Magyar Távirati Iroda (MTI) párizsi tudósítója volt. 1945-től emigrációban élt. 1953 és 1971 között a párizsi *Új Hungáriában* jelentek meg az írásai. 1955 és 1957 között a Szabad Európa belső munkatársa és németországi irodavezetője volt.

⁶⁹ Falcione Árpádné, szül. Sarvas Marianne (? , 1915. november 5. – Villa General Belgrano, 2011. januárja) Falcione Árpád felesége. 1967-ben Cumbrecitán magyaros vendéglőt nyitott.

Ui: Béla⁷⁰ két héttel ezelőtt repülőgépen New Yorkba utazott. A jövő hónap közepén, illetve első felében várjuk haza. Ebből magad is látod, hogy mi a helyzet. A továbbiakról 2-3 héten belül, mert akkor már pozitívumot tudok, s talán számodra is öröndetesebb dolgot tudok jelenteni.

Ölel: Iván.

Nagy Iván levele Korányi Elemérnek

Rum bei Innsbruck, 1949. december 30.

(Gépirat, az eredeti másolata)

Rum, 1949. december 30.

Kedves Elemér!

Már hosszú ideje nem kaptam semmi hírt felőled. Kivéve egy kósza hírt, amely arról szól, hogy Münchenben Manrézába⁷¹ vonultál Tahthyékkal.⁷² Gondoltam magamban, hogy a mai szomorú világban rá is fér a szegény emberre egy ilyen kis vigasz. Utolsó látogatásom alkalmával nem volt annyi pénzem, hogy Hozzád is ellátogassak, és Tahtyék baráti szíveséget, hogy kivigyenek autóval, nem akartam igénybe venni. Abban az időben még azt reméltem, hogy Karácsony előtt Párizst megjárva ellátogatok Hozzád is visszafelé. Ez természetesen csak terv maradt.

Hogy miképpen fog alakulni a jövő, és mikor jövök majd Hozzád, arra természetesen ma pozitíve válaszolni nem tudok. A decemberi program bizonyos halasztást szenved, de hogy milyen értelmű ez a halasztás, erre magam sem tudok válaszolni. Nem tudom, hogy értesültél-e már róla, Béla New Yorkban van. Múlt hónapban utazott magánügyeinek intézésére Párizsba, az ottani látogatása hosszabb ideig elhúzódott, és a napokban hallottuk több forrásból, hogy 10-ike táján N.Y-ba repült. Én a suszteremtől hallottam, akinél Béla lakik, tehát bizonyára igaz lesz. Állítólag januárban visszajön, ezt azonban ismét nem tudom, majd beszélék a suszterrel. Akkor lesz a cipóm készen, s így az árának kifizetésével kapcsolatban módom is lesz vele a nagypolitikai helyzetről néhány szót váltani.

Samut névnapomra illedelmes formák közt idejében meghívtam, biztosítván őt, hogy ételről-italról gondoskodom. Ennek ellenére kitérő választ adott, mondván, hogy neki úgyszólván itt kell lenni majd, amikor is nagy tanácskozás lesz. Lehetséges, hogy neki van igaz, bár én azóta sem a susztertől, sem a másiktól ilyen értelmű határozott információt nem kaptam. Mint tudod, gyermekeim: Erzsike és Ákos másfél hónap óta Belgiumban vannak. Nagyon meg vannak elégedve, úgy látszik, külön soruk van, mint idehaza. Ákos a család becsületét megvédte, mert ez idő alatt 3 kilót hízott. Ha ő így folytatja, amíg ott lesz még vagy 3-4 hónapig, akkor az apjára fog hasonlítani. Állítólag januárban már iskolába is fognak járni ott, ahol talán egynéhány francia szó is ragad majd rájuk.

A karácsonyi ünnepek csendben elmúltak, részben én beteg voltam, másrészt is csak egy erzsatsnévnapot⁷³ tartottunk, és a Ferivel kettesben megittunk egynéhány stamperli pálinkát. Ismerősök közül Nádas János a Pártból is itt volt, azonban ő az ital tekintetében nem élmunkás. Úgyhogy e téren nem nagy hasznát vettük.

⁷⁰ Teleki Béla.

⁷¹ A Manréza jezsuita lelkigyakorlatos ház. Elnevezése a spanyol Manresa nevéből származik, ahol Loyolai Szent Ignác megírta a Lelkigyakorlatok című könyvét.

⁷² Nem sikerült a családot azonosítani.

⁷³ A német–magyar keverékszó jelentése: pónévnap.

Pursytól hírt rég nem kaptunk közvetlenül, csak közvetve. Ezek szerint nem a legjobb sorban van. Lyka Pistával⁷⁴ szétment, és a vállalat tönkrement. Elég nehéz anyagi viszonyok közt él. Most azzal a gondolattal foglalkozik, hogy sógorához Rióba átmeny.

Otthoni hírek: nagy készülődések. Amennyiben a 41-ben ástott sáncokat nem tömték be, azokat tatarozzák és újakat építenek. Nagy elszántság, a félelem és a pakolás. Különösen az utóbbiban a belgrádiaknak nagy gyakorlatuk van, és bizonyára a dipi sorsra különben fognak készülni, mint mi. Lesz aprítani valójuk. Azonban ismervén a balkáni politika feltétlen megbízhatóságát, az én meggyőződésem az, hogy e téren a belgrádiak ismét meg fogják lepni a világot, akár csak 41-ben.

Újabban v[ala]mi kimustrált rádiót szereztem, és azzal figyelemmel kísérem az eseményeket. Pestet nem bírom hallgatni. Annál figyelmesebben azonban a belgrádiakat. Így megállapítom belőle, hogy nagy bajban vannak, hogy semmijük sincsen, hogy semmi sem klappol, csak a statisztika. Arról viszont a belgrádi rádió is azt mondja, hogy a statisztikai hivatal tisztviselői valamennyien élmunkások, azaz sztahanovisták.⁷⁵ Különben se ceruza, se tű, de ahogy a Lenke néni (Mausi nagynénje) írja, a kenyér, az nagyon kevés Szabadkán. El tudod képzelni ezek után, hogy milyen viszonyok lehetnek.

Nem tudom, megfelel-e a valóságnak, felénk azonban az a hír járta, hogy Közi-Horváth szaktársad és kedves barátunk minden befolyásával azon volt, hogy a 45 előtti törvényhozókat semmi esetre se vegyék fel a Bizottmányba, kivéve őt és azokat, akiknek ő abszolutiot⁷⁶ adott. Én különben vele élénk egyoldalú levelezésben vagyok: én írok, ő nyugtázza leveleim vételét, az azokra való választ pedig jobb időkre halasztja.

Hogy vagy egészség dolgában? Foglalkozol-e azzal a gondolattal, hogy pihenés céljából egy-két hétre átrándulsz ide? Én utána nézek majd, hogy miképpen lehetne ennek az utazási oldalát elintézni. Kérlek, ne mosolyogj azon, mert hiszen ha magamnak nem is tudom az utazási lehetőségeket rendesen elintézni, a Te esetemben, lévén az Egyház szolgájaról szól, talán sikerül.

Mausi üdvözlétét, Ivánka kézcsókját, Annus néni üdvözlétét küldi, én pedig egy jobb újesztendőt kívánva a régi igaz baráti szeretettel öllelek:

Iván

Boldog újévet kíván igaz szívből az írődeák⁷⁷ is!

⁷⁴ Lyka István (Budapest, 1904–Argentína?) görög származású autóversenyző, a harmincas években Magyarország egyik legjobb autóversenyzője, 1936-ban súlyos balesetet szenvedett. A második világháború után Argentínában bohém életet élt. Falcione Árpáddal közösen lakberendezési vállalatot üzemeltetett Buenos Airesben.

⁷⁵ A sztahanovista mozgalom (Sztahanov-mozgalom) Alekszej Grigorjevics Sztahanov követőinek tömegmozgalma volt a kommunista országokban. Célja a szocialista munkaverseny szervezése, a teljesítmény fokozása, a gépek teljesebb kihasználása és a fejlettebb munkamódszerek átadása volt.

⁷⁶ A latin *absolutio* szó jelentése ebben az esetben felmentés, feloldozás.

⁷⁷ Lengyel Ferencre való utalás, aki ebben az időben Nagy Ivánnal és családjával egy háztartásban élt. Lengyel Ferenc/Frank J. Lengyel (Szabadka, 1907. május 24.–Sarasota, Florida, 2005. október 17.) délvidéki magyar jogász, politikus. A Zágrábi Egyetem jogi karán tanult. Később belgrádi magyar ügyvéd, a második világháború előtt a mérsékelt és liberális Várady Imre bizalmasa, szenátori irodájának vezetője. Az 1939. február 1-jén a magyar sérelmek orvoslására felállított Népiroda egyik vezetője volt. 1948-ban emigrált, majd Floridában telepedett le, részt vett a jobboldali Dél-magyarország Felszabadító Tanácsa működésében.

BIBLIOGRÁFIA

Nyomtatott források

Dévavári Zoltán: *Nagy Iván (1904–1972) magyar országgyűlési képviselő, emigráns magyar politikus iratai (1948–1949)*. Lymbus Magyarságtudományi Forrásközlemények, 2020. 831–903.

Dévavári Zoltán: *Klikkharcok az emigrációban. Nagy Iván (1904–1972) délvidéki emigráns magyar politikus válogatott iratai. (1949–1954)*. Lymbus kötetek 4. Budapest, 2021.

Szakirodalom

Dévavári Zoltán: *Egy elvetélt kísérlet. A Jugoszláviai Magyar Nemzeti Bizottmány szervezésének kudarca az emigrációban (1952–1955)*. Tanulmányok/Studije/Studies. Újvidék, 8. évf. (2022) 2. sz. 57–97. <https://doi.org/10.19090/tm.2022.2.57-97>